

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการประสานความร่วมมือการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษธนบุรี” ผู้ศึกษาได้ศึกษาวรรณกรรมและผลงานวิจัยดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎี

- ทฤษฎีทัศนคติ (Attitude Theory)
- ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)
- ทฤษฎีกระบวนการทางสังคม (Social Process Theories)
- ระบบความร่วมมือในองค์กร ทฤษฎีของ Barnard
- แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือและการประสานงาน
- นโยบายเน้นหนักกรมราชทัณฑ์ประจำปี พ.ศ.2550
- แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

2. เรือนจำพิเศษธนบุรี

- ประวัติความเป็นมาของเรือนจำพิเศษธนบุรี
- การแบ่งส่วนราชการภายในเรือนจำพิเศษธนบุรี
- ศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย เรือนจำพิเศษธนบุรี

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิดทฤษฎี

1. ทฤษฎีทัศนคติ (Attitude)

เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญมากแนวทางจิตวิทยาสังคม และการสื่อสาร และมีการใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย สำหรับการนิยามคำว่า ทัศนคติ นั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

1. โรเจอร์ (Roger, 1978, pp. 208–209 อ้างถึงใน สุรพงษ์ ไสยชนะเสถียร, 2533, น. 122) ได้กล่าวถึง ทศนคติ ว่า เป็นดัชนีชี้ว่า บุคคลนั้น คิดและรู้สึกอย่างไร กับคนรอบข้าง วัตถุ หรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ โดย ทศนคติ นั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเป็นมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่ง ๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Interpersonal Communication) ที่เป็นผลกระทบมาจากการรับสารอันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป

2. โรเซนเบิร์ก และ ฮอฟแลนด์ (Rosenberg and Hovland, 1960, p. 1) ได้ให้ความหมายของ ทศนคติ ไว้ว่า ทศนคติ โดยปกติสามารถนิยามว่าเป็นการจูงใจต่อแนวโน้มในการตอบสนองอย่างเฉพาะเจาะจงกับสิ่งที่เกิดขึ้น

3. เคลเลอร์ (Howard H. Kendler, 1963, p. 572) กล่าวว่า ทศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางสนับสนุน หรือต่อต้านบุคคล สถาบันสถานการณ์ หรือแนวความคิด

4. คาร์เตอร์วี. กูด (Carter V. Good, 1959, p. 48) ให้คำจำกัดไว้ว่า ทศนคติ คือ ความพร้อมที่จะ แสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่าง บุคคล หรือสิ่งใด ๆ

5. นิวคอมบ์ (Newcomb, 1854, p. 128) ให้คำจำกัดความไว้ว่า ทศนคติ ซึ่งมีอยู่ในเฉพาะคนนั้น ขึ้นกับสิ่งแวดล้อม อาจแสดงออกในพฤติกรรม ซึ่งเป็นไปได้ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะชอบหรือพึงพอใจ ซึ่งทำให้ผู้อื่นเกิดความรักใคร่ อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น ๆ หรืออีกลักษณะหนึ่งแสดงออกในรูปความไม่พอใจ เกลียดชัง ไม่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น

6. นอร์แมน แอล มูน (Norman L. Munn, 1971, p. 71) กล่าวว่า ทศนคติ คือ ความรู้สึก และความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของบุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอดูใด ๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

7. จี เมอร์ฟี, แอล เมอร์ฟี และ ที นิวคอมบ์ (G. Murphy, L. Murphy and T. Newcomb, 1973, p. 887) ให้ความหมายของคำว่า ทศนคติ หมายถึง ความชอบ หรือไม่ชอบ พึงใจ หรือไม่พึงใจที่บุคคลแสดงออกมาต่อสิ่งต่าง ๆ

8. เดโซ สวานานนท์ (2512, น. 28) กล่าวถึง ทศนคติ ว่าเป็นบุคลิกภาพที่สร้างขึ้นได้เปลี่ยนแปลงได้และเป็นแรงจูงใจที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

9. ศักดิ์ สุนทรเสถณี (2531, น. 2) กล่าวถึง ทักษะคติที่เชื่อมโยงไปถึงพฤติกรรมของบุคคลว่า ทักษะคติ หมายถึง

1. ความสลับซับซ้อนของความรู้สึก หรือการมีอคติของบุคคล ในการที่จะสร้าง ความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามประสบการณ์ของบุคคลนั้นที่ได้รับมา

2. ความโน้มเอียง ที่จะปฏิบัติต่อบางสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีหรือต่อต้าน สิ่งแวดล้อมที่จะมาถึงทางหนึ่งทางใด

3. ในด้านพฤติกรรม หมายถึง การเตรียมตัว หรือความพร้อมที่จะตอบสนอง จากคำจำกัดความต่าง ๆ เหล่านี้ จะเห็นได้ว่ามีประเด็นร่วมที่สำคัญดังนี้ คือ

1. ความรู้สึกภายใน

2. ความพร้อม หรือ แนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในทางใดทางหนึ่ง

สรุปได้ว่า ทักษะคติ เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และ ความเชื่อ หรือการรู้ของบุคคลกับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมได้ตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมาย ของทักษะคตินั้น โดยสรุป ทักษะคติ ในงานที่นี้เป็นเรื่องของจิตใจ ท่าที ความรู้สึกนึกคิดและ ความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อข้อมูลข่าวสาร และการเปิดรับรายการกรองสถานการณ์ที่ได้รับมา ซึ่งเป็นไปได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ทักษะคติ มีผลให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา จะเห็นได้ว่า ทักษะคติ ประกอบด้วยความคิดที่มีผลต่ออารมณ์ และความรู้สึกนั้น ออกมาโดยทางพฤติกรรม

2. ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)

ทราวิส ไฮร์ชี (Travis Hirschi) ได้เสนอแนวความคิดว่า คนเรามีความรู้สึกในจิตใจที่ กระทำความผิดหรือละเมิดกฎหมายของสังคมอยู่ร่ำไป จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมทางสังคม โดยอาศัยข้อผูกพันทางสังคมเป็นเครื่องมือสำคัญ ความผูกพันทางสังคม มีปัจจัยอยู่ 4 อย่าง คือ

1. ความผูกพัน (Attachment) หมายถึง ความรู้สึกเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ผูกพันทาง ครอบครัว เพื่อโรงเรียน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ-แม่-ลูก-พี่-น้อง-เพื่อน

2. ความยึดมั่นหรือความคาดหวังในอนาคต (Commitment) หมายถึง ความตั้งใจ / ยึดมั่นในการสร้างชื่อให้ครอบครัว เช่น ต้องการสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้ตั้งใจเรียน ประพฤติตน เป็นคนดี

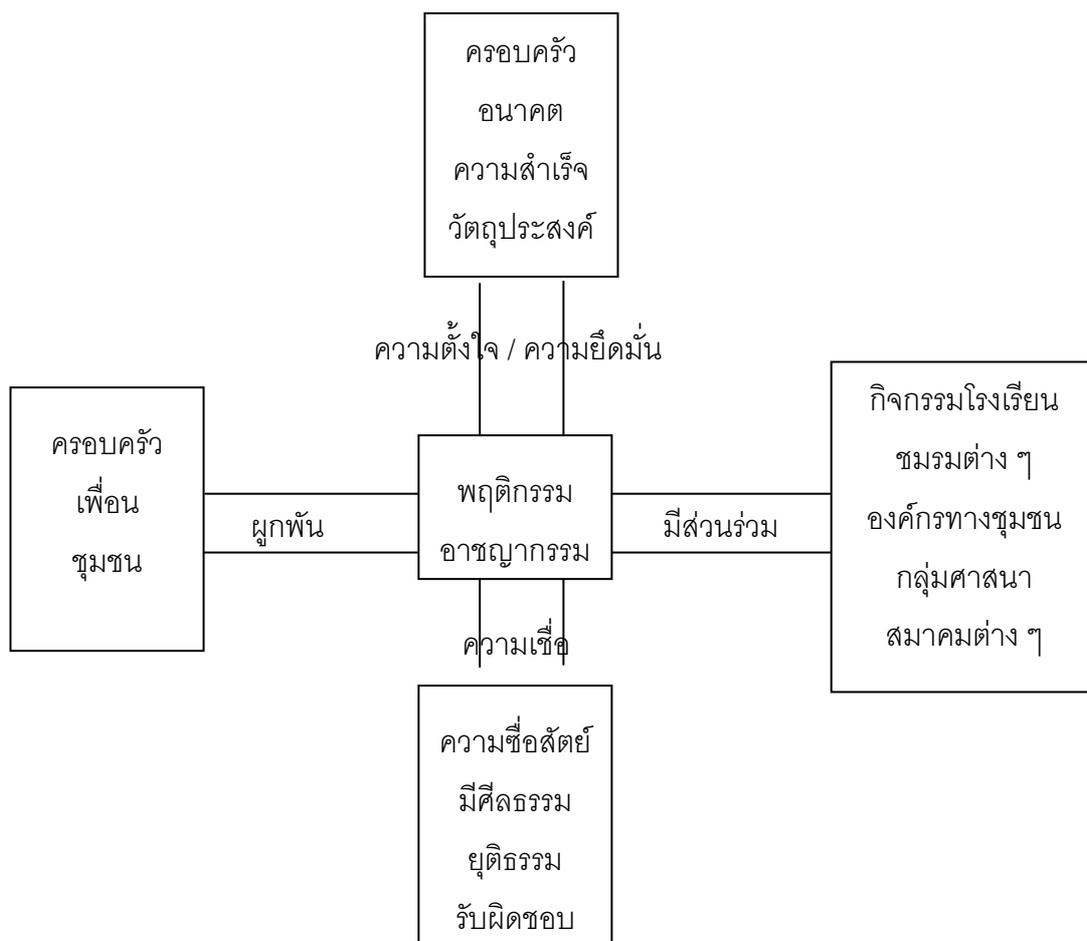
3. การมีส่วนร่วม ความเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นส่วนเกี่ยวข้องกันและกัน เช่น การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ (ทำให้ไม่มีเวลาได้กระทำพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือเบี่ยงเบน)

4. ความเชื่อ (Belief) หมายถึง มีความเชื่อในเรื่องเดียวกัน คิดเหมือนกัน คาดหวังเหมือนกัน เช่น เชื่อในเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

เมื่อคนมีความผูกพันทางสังคม จะกระทำผิดน้อยกว่าคนที่ไม่มีความผูกพันทางสังคมอ่อนแอ เพราะคนที่ผูกพันกับกลุ่มจะรู้สึกไม่อยากทำผิด กลัวว่าจะทำให้คนอื่นที่รักเขา ห่วงใยเขา คิดเสียใจ ผิดหวัง หรือกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับ เป็นต้น

ภาพที่ 2.1

องค์ประกอบของความผูกพันทางสังคม

3. ทฤษฎีกระบวนการทางสังคม (Social process theories)

กระบวนการทางสังคมมองว่า คนได้ถูกขัดเกลา (Socialization) จากสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ที่ทำงาน เป็นต้น ซึ่งถ้าหากความสัมพันธ์เป็นไปในทางบวก และได้รับการสนับสนุนคนจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมเป็นอย่างดี ในทางตรงกันข้าม หากความสัมพันธ์เป็นไปในทางลบ คนก็จะฝ่าฝืนกฎระเบียบนำไปสู่พฤติกรรมอาชญากรรม

ทฤษฎีกระบวนการทางสังคมเชื่อว่า คนไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อชาติชนชั้น หรือเพศใดก็ตาม ต่างก็มีศักยภาพที่จะเป็นอาชญากรได้ทั้งสิ้น คนจนหรือคนชั้นต่ำมีปัญหาทางเศรษฐกิจสูง ได้รับการดูแล การศึกษาน้อย ครอบครัวแตกสลาย จึงมีโอกาสหรือความสามารถในการก่ออาชญากรรมสูง ในขณะที่ชนชั้นกลางมักมีสังคมที่ดีกว่าครอบครัวอบอุ่น ไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ มีเพื่อนดีเป็นที่ยอมรับของสังคม จึงมีโอกาสหรือความสามารถในการทำความผิดน้อย แต่อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าชนชั้นกลางหรือกลุ่มที่มีความพร้อมจะไม่ทำความผิดเลย สิ่งนี้จะขึ้นอยู่กับ การขัดเกลาทางสังคมเป็นสำคัญ เช่น ชนชั้นกลางมีฐานะดี เลี้ยงลูกแบบตามใจ ไม่ฝึกให้มีความอดทน ต้องการอะไรก็จะได้รับเสมอ ๆ ก็อาจจะกลายเป็นคนที่มีโอกาสในการกระทำผิด หรือก่ออาชญากรรมได้เช่นกัน เราจะเห็นว่าการขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นไหน ๆ แต่หากได้รับการขัดเกลาไปในทางที่ดีแล้ว เขาก็จะเป็นบุคคลที่มีโอกาสหรือศักยภาพในการกระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมต่ำ

ความสัมพันธ์ในครอบครัว (family relations) เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อพฤติกรรมของมนุษย์ การสื่อสารที่สร้างความเข้าใจภายในครอบครัว การฝึกให้มีวินัยที่ถูกต้อง สามารถกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวได้ทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น หากเด็กได้รับการอบรมอย่างถูกต้องจากครอบครัวแล้ว เมื่อโตขึ้นเด็กก็จะประพฤติตนไปในแนวทางที่ได้รับการอบรมมา การที่เด็กมาจากครอบครัวที่แตกแยก (Broken home) ก็มีได้แปลว่า เด็กคนนั้นจะต้องกลายเป็นเด็กทำความผิด เพราะหากพ่อ-แม่คนใดคนหนึ่งสามารถทำหน้าที่ของตน และชดเชยส่วนที่ขาดหายไปของเด็กได้ จนเด็กรู้สึกว่าได้ขาดอะไร และรู้สึกที่ตัวเองมีความปกติทุกอย่างนักอาชญาวิทยาบางคนมองว่าหากเด็กไม่ได้รับการชดเชยที่เพียงพอ เพราะพ่อ-แม่ต้องแบกรับภาระในเรื่องเศรษฐกิจ ไม่มีเวลาให้เด็กอย่างเพียงพอ ทำให้เด็กมีปัญหา จึงหันไปคบเพื่อน ซึ่งอาจเป็นเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เกเร เด็กก็จะซึมซับพฤติกรรมที่ไม่ดีมาปฏิบัติ จากการศึกษา พบว่า เด็กที่อยู่กับพ่อ-แม่ ที่อยู่เป็นคู่ มีฐานะดี มีเวลาให้เพียงพอ โอกาสที่เด็กจะประสบความสำเร็จทางการศึกษาก็มีสูง

ความสัมพันธ์ของเพื่อน (peer relations) นักจิตวิทยาเชื่อว่าเพื่อนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมมนุษย์ และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการเลือกที่จะมีพฤติกรรมต่าง ๆ ในช่วงอายุของเด็กแต่ละช่วง เพื่อนจะมีอิทธิพลในลักษณะที่ต่างกัน เช่น ในช่วงวัยรุ่น (teen) เพื่อจะมีบทบาทเป็นผู้ให้กำลังใจ เพราะเป็นวัยที่ต้องการการสนับสนุนทางอารมณ์ จึงมีความเชื่อใจเพื่อนมาก และมักจะเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวหรือความลับของตนให้เพื่อนได้รับรู้ ส่วนในเด็กที่ไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนมักจะแสดงอาการก้าวร้าวและชอบแกล้งคนอื่น เด็กอาจมีกลุ่มเพื่อนมากกว่า 1 กลุ่ม ในกลุ่มหนึ่งเด็กอาจมีบทบาทเป็นหัวหน้ากลุ่ม แต่ในขณะที่เดียวกันอีกกลุ่มหนึ่งเด็กอาจมีบทบาทเป็นผู้ตามก็ได้ จะเห็นได้ว่าเด็กและเพื่อนต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ยังมีสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันศาสนา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน เช่น ผู้นำบิชอปคริสตศาสนา ทุกวันอาทิตย์ก็จะไปโบสถ์ ร่วมกิจกรรมทางศาสนา ไม่คิดประกอบอาชญากรรม

แนวคิดทฤษฎีกระบวนการทางสังคม ที่มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์มี 3 ส่วน

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทฤษฎีทางพฤติกรรม อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) เชื่อว่าไม่ได้เกิดมารุนแรง แต่ได้เรียนรู้ที่จะก้าวร้าวจากประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์เหล่านี้รวมถึงการสังเกตพฤติกรรมของคนอื่นที่แสดงความก้าวร้าว เพื่อมุ่งหวังผลจากความก้าวร้าวนี้ นอกจากนี้ยังได้ดูจากภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ เด็กเห็นคนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและแสดงความรุนแรง เด็กมีการเรียนรู้และเลียนแบบความรุนแรงจากสิ่งเหล่านี้ เมื่อเติบโตขึ้นได้เห็นรูปแบบของความรุนแรงซึ่งปฏิบัติต่อเนื่องในการมีความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ลูกชายเห็นพ่อตบแม่ และแม่ยอมให้พ่อทำเช่นนั้น เมื่อโตขึ้นเด็กคนนี้จะกลายเป็นคนที่ชอบตบตีลูกและภรรยาของตน เป็นการเรียนรู้โดยการเลียนแบบพฤติกรรม (Behavior modeling)

2. ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social control theories)

ทฤษฎีการควบคุมทางสังคมเชื่อว่าคนโดยธรรมชาติเป็นคนไม่ดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีโอกาสจะกระทำผิด บางครั้งการกระทำผิดเกิดจากความสนุก ความพึงพอใจของตนเอง กลุ่มทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

3. ทฤษฎีการเพิ่มคุณค่าของตัวเอง (self-enhancement theory)

โฮเวิร์ด แคปแลน (Howard Kaplan, 1978) เชื่อว่าเยาวชนที่มองตัวเองไม่ดี จะเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เพื่อต้องการรากฐานหรือยกระดับของตัวเองขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ

เยาวชนต้องการที่จะเพิ่มคุณค่าของภาพลักษณ์ของตัวเอง (Self-image) และทำให้ทัศนคติ ด้านลบเกี่ยวกับตัวเองลดลง

4. ระบบความร่วมมือในองค์กร ทฤษฎีของ Barnard

Barnard หมายถึง ระบบที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานกิจกรรมของบุคคลหรือพลังต่าง ๆ ตั้งแต่สองคนขึ้นไป หน่วยงานเกิดขึ้นมาได้เพราะคนที่มาร่วมกันสามารถติดต่อพูดคุยกันรู้เรื่อง ต่างคนต่างยอมออกแรงทำงาน ซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ

1. คนที่อยู่ในหน่วยงาน ต่างมีความตั้งใจที่จะมาร่วมมือกันทำงาน (Willingness to co-operate) แต่ความตั้งใจทำงาน ของปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องของนานาจิตตัง บางคนมีมาก บางคนมีน้อย บางคนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และในทางปฏิบัติยังปรากฏว่า คนที่ตั้งใจทำงาน มาก ๆ จะมีเพียงไม่กี่คน

2. คนที่มาร่วมกัน ยังต้องมีเป้าหมายของการมาร่วมมือกันด้วย มิฉะนั้นจะขาด แกนกลางที่จะผูกมัดใจ เป้าหมายที่ว่ามีสองด้าน คือ เป้าหมายของหน่วยงานกับเป้าหมายส่วนตัว บุคลากรจึงมีสองบุคลิก บุคลิกหน่วยงานกับบุคลิกส่วนตัว

1) เป้าหมายของหน่วยงาน ซึ่งหน่วยงานจะดำรงอยู่ได้ การทำงานต้องเกิด ประสิทธิภาพ

2) เป้าหมายส่วนตัว บุคลากรจะมีกำลังใจทำงานต่อเมื่อหน่วยงานให้ประโยชน์แก่ ตน ซึ่งความต้องการของบุคคลตามปกติ ประกอบด้วย

- ด้านเศรษฐกิจ เช่น วัตถุ สิ่งของ เงินทอง

- ด้านจิตใจ เช่น ความภาคภูมิใจในงาน และความสำเร็จต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ สำคัญที่สุด เพราะจะเป็นใช้ผูกมัดใจบุคลากรให้จงรักภักดีต่อหน่วยงาน เป็นเรื่องละเอียดอ่อน เกี่ยวพันด้านจิตใจ ต้องอาศัยศิลปะอย่างสูงในการผูกมัดจิตใจบุคลากร

3. คนที่มาร่วมกันในงาน ต้องติดต่อพูดคุยกันรู้เรื่อง จะเป็นที่เข้าใจว่าจะทำงานอย่างไร เพื่อเป้าหมายอะไร

ระบบความร่วมมือระหว่างบุคคลที่ดี ต้องอาศัยหลักเกณฑ์สำคัญ 3 ประการ

1. มีการจัดแบ่งงานกันทำ ตามหลักความชำนาญพิเศษของแต่ละคนอย่างเหมาะสม วิธีแบ่งงานกันทำ คือ การกระทำโดยแยกแยะเป้าหมายใหญ่ (ends) ออกเป็นขั้นตอนย่อยต่าง ๆ (หรือเป็นเป้าหมายย่อย ๆ) และมอบหมายให้บุคลากรรับผิดชอบทำงานแต่ละขั้นตอนไป

2. บุคลากรต้องเต็มใจที่จะร่วมมือกัน ซึ่งต้องใช้การจูงใจต่าง ๆ เช่น เงิน วัตถุ ความอบอุ่น การมีส่วนร่วม อำนาจ ศักดิ์ศรี การยอมรับทางสังคม นอกจากนี้การจูงใจยังต้องใช้หลายวิธีประกอบกัน เช่น บังคับ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ เป็นต้น การจะใช้แบบไหนขึ้นอยู่กับหน่วยงานพิจารณา

3. ผู้บริหารต้องรู้จักใช้อำนาจอย่างเหมาะสม ในลักษณะการติดต่อส่วนคำสั่งอย่างเป็นทางการ เพื่อให้บุคลากรทราบว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรและคำสั่งดังกล่าวจะได้รับการปฏิบัติตามและเป็นที่ยอมรับของผู้ปฏิบัติงานหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับ

- 1) เขาเข้าใจคำสั่ง
- 2) เขาเชื่อว่าคำสั่งนั้นไม่ขัดต่อเป้าหมายหน่วยงาน
- 3) เขาเชื่อว่าคำสั่งนั้นสอดคล้องกับผลประโยชน์ของเขา
- 4) เขาสามารถปฏิบัติงานตามคำสั่งนั้นได้

ในทางปฏิบัติ คำสั่งมักออกมาสอดคล้องกับเงื่อนไข 4 ข้อข้างต้น คนรับคำสั่งจะยอมปฏิบัติตามคำสั่งโดยมาก และจะไม่ทบทวนคำสั่งที่ตนได้รับ แต่จะปฏิบัติตามด้วยความเคยชิน ไม่ยินดียินร้าย อีกทั้ง ถ้าไม่ปฏิบัติตามอาจสร้างความไม่พอใจให้กับบุคลากรในหน่วยงานที่ยอมรับคำสั่งนั้น

โดยทั่วไป ระบบการร่วมมือจะต้องประกอบด้วย การตัดสินใจ 2 ระดับ

ระดับแรก เป็นการตัดสินใจของบุคคลว่างานจะให้ความร่วมมือทำงานต่อไปหรือไม่

ระดับสอง แต่ละหน่วยงานจะมีเทคนิคการตัดสินใจไม่เหมือนกัน

5. แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือและการประสานงาน

Moore and Burns (อ้างถึงใน อัญชญา หิรัญพฤษณี, 2533, น. 27) ได้กำหนดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานไว้ดังนี้ คือ สภาพการทำงาน ความเพียงพอของรายได้จากการปฏิบัติงาน ความร่วมมือกันของผู้ปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา การติดต่อสื่อสารข่าวอย่างเพียงพอ สถานภาพและการยอมรับนับถือ ความมั่นคงปลอดภัย การระบุดตนเองเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานโอกาสก้าวหน้า ความสามารถของผู้ร่วมงาน ความสำเร็จของการทำงานกันเป็นกลุ่ม ความพึงพอใจในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ความเป็นมิตรและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การอุทิศตนเพื่องานของบุคคลภายในหน่วยงาน

สภาพความพึงพอใจในหน่วยงาน ความสอดคล้องระหว่างงานกับความถนัด สภาพความพอใจในงาน ความเหมาะสมของปริมาณงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ความยุติธรรมในหน่วยงาน และสวัสดิการของหน่วยงาน

คำว่า ความร่วมมือ (Co-operation) มีผู้ให้คำนิยามไว้แคบกว้างแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาคำจำกัดความทั้งหลายแล้วจะพบว่า ในการกำหนดความหมายของคำมักจะกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงานไว้เพื่อให้เกิดลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน ได้มีผู้ให้คำนิยามของความร่วมมือไว้ดังนี้

วีกูด (V.Good, 1959, p. 115 อ้างถึงใน พัทยา เนตรธรรานนท์, 2540, น. 36) ให้คำนิยามความร่วมมือว่า เป็นการแสดงกิริยาท่าทางต่างๆ ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ต้องการผลลัพธ์ในสิ่งที่มุ่งหมายอย่างเดียวกัน และทุกคนก็ยอมรับในจุดมุ่งหมายนั้น

ลินเดรอน (Lindgren, 1973, p. 367) กล่าวว่า ความร่วมมือเป็นเรื่องของการมีเป้าหมายพึ่งพาซึ่งกันและกัน ความร่วมมือ หมายถึง การทำงานด้วยกันเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต่างกัน การบรรลุจุดมุ่งหมายนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมือนกัน แต่การที่ต่างคนต่างดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมาย จะมีผลให้ทุกคนมีอยู่ในขอบข่ายนั้น ๆ ได้รับความพอใจ และสามารถบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนได้

ดอยร์ (Deutseh, 1977, pp. 81-88) ให้ความหมายของความร่วมมือไว้ดังนี้ สภาพการณ์ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะของความร่วมมือนั้น มีลักษณะดังนี้ คือ มีความพึงพอใจซึ่งกันและกัน เป็นที่ดึงดูดใจให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความพยายามที่จะช่วยเหลือประสานงานกัน ทำให้เกิดงานที่ดี มีความเป็นระเบียบ มีการติดต่อสื่อสารที่ดีต่อกัน

นันทนา ธรรมบุศย์ (2520, น. 9) ให้ความหมายของความร่วมมือ คือ การกระทำที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ว่าจะผลประโยชน์นั้นจะสูงสุดหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้พฤติกรรมด้านความร่วมมือมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความต้องการพื้นฐานของบุคคล ไม่ว่าจะในด้านร่างกายหรือจิตใจ พฤติกรรมร่วมมือเกิดจากความต้องการที่จะประสบความสำเร็จร่วมกัน

อานนท์ อภาภิรมย์ (2525, น. 84) กล่าวว่า พฤติกรรมความร่วมมือของในทางสังคมอาจเป็นไปได้ในหลายลักษณะ เช่น การช่วยเหลือบุคคลอื่น การวางแผนร่วมกัน การเป็นผู้ช่วยคนอื่นทำงาน ความร่วมมือจึงเป็นกระบวนการกลุ่มที่ต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างใกล้ชิด มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน และเป็นความพยายามของกลุ่มบุคคลที่จะติดต่อยึดเยื้อ ดังนั้นความร่วมมือจึงจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน

พัทธยา เนตรธรรานนท์ (2540, น. 36) ให้ความหมายของความร่วมมือ หมายถึง การกระทำกิจกรรมใด ๆ ในลักษณะของการมีส่วนร่วม วิริเม ประสานงาน ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมนั้นๆ ร่วมกัน

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ความร่วมมือหมายถึง พฤติกรรมของบุคคล 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ทั้งนี้พฤติกรรมด้านความร่วมมือมีความสัมพันธ์โดยต่างกับความต้องการพื้นฐานของบุคคล ไม่ว่าจะร่างกายหรือจิตใจ พฤติกรรมความร่วมมือเกิดจากความต้องการประสบความสำเร็จร่วมกันโดยทุกคนไม่จำเป็นต้องดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายเหมือนกัน แต่การที่ต่างคนต่างดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายจะมีผลให้ทุกคนที่อยู่ในขอบข่ายนั้น ได้มีผลงานพอใจ และสามารถบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนได้ อาจอยู่ในรูปแบบพึ่งพาอาศัยกัน การช่วยเหลือบุคคลอื่น การวางแผนร่วมกัน

กระบวนการหรือวิธีการที่จะร่วมมือ

ภารดี เชื้อยืนองค์กุล (อ้างถึงใน พัทธยา เนตรธรรานนท์, 2540 น. 38) วิธีการที่จะร่วมมือกันจำเป็นต้องดำเนินงานเป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นวางแผนงาน นโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย งบประมาณ ขั้นตอนการทำงาน และวิธีการดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ กำหนดเวลาและกิจกรรม หากกำหนดนโยบายและแผนงานที่ดี การดำเนินงานก็จะเป็นไปโดยราบรื่นเกิดความสำเร็จขึ้นมีคนเห็นความสำคัญและยินดีปฏิบัติตาม เพราะมีแนวทางในการประกอบพฤติกรรมอันจะนำไปสู่วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

2. ขั้นตอนดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้

2.1 จัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามความสามารถ แสดงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

2.2 จัดระบบติดต่อสื่อความหมายอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา มีความเข้าใจตรงกัน ประสานงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

3. ขั้นสรุปติดตามผล มีการประเมินผลเป็นระยะด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม และเมื่อเสร็จสิ้นโครงการควรมีการสรุปผลโครงการเพื่อจะได้รับการทราบข้อปัญหาและข้อควรแก้ไขต่าง ๆ อันจะนำมาปรับปรุงโครงการให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

สรุป ความร่วมมือเป็นสถานการณ์ที่จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องมีความไว้วางใจกัน มีการสื่อความหมายอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา มีความเข้าใจตรงกัน เช่น การร่วมมือเป็นการช่วยเหลือกัน มีการถ่ายทอดความรู้ในวิชาการต่าง ๆ การร่วมมือกันจะทำให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

สนิทสนมชอบพอกันมากขึ้น รู้จักกันดีขึ้น และการร่วมมือกันจะทำให้มีเจตคติที่ดี อันจะส่งผลดี
การทำงานและการกระทำกิจกรรมกลุ่ม

จะเห็นว่า ความร่วมมือ (Cooperation) ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน
อาทิ ความร่วมมือ เป็นความเต็มใจของแต่ละคนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือ
หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ทำร่วมกัน หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อไปสู่เป้าหมายใด
เป้าหมายหนึ่ง หรือความร่วมมือ หมายถึง การทำงานร่วมกับคนอื่นในทางต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไป
ตามเป้าหมายขององค์การหรือหน่วยงาน ดังนั้น ความหมายของความร่วมมือดังกล่าวสามารถ
ขยายความได้มีลักษณะ ดังนี้

1. ต้องเป็นลักษณะของการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน
2. การปฏิบัติงานต้องเป็นการช่วยเหลือบุคคลอื่น หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทาง
สร้างเสริม
3. ต้องยอมรับการกระทำของบุคคลอื่นและของตนเอง
4. ต้องเป็นการกระทำที่เห็นพ้องต้องกันและเพิ่มกำลังในทางปฏิบัติ

การประสานงาน (Coordination) ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่านด้วยกัน
ดังนี้ การประสานงาน คือ การที่บุคคลหรือหน่วยงานในองค์การ ทำงานร่วมกับคนอื่นหรือ
หน่วยงานอื่นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน การประสานงาน คือ กระบวนการตรวจตราดูแล
ให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายบรรลุเป้าหมาย อันเป็นวัตถุประสงค์ขององค์การนั้น
โดยลักษณะสามัคคีสมานฉันท์ และมีประสิทธิภาพที่สุด การประสานงาน คือ กระบวนการและ
แบบแผนการดำเนินงานของกลุ่มและเอกภาพของการกระทำ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน
การประสานงานคือ การจัดระเบียบการทำงานของกลุ่มเพื่อให้เกิดเอกภาพของการกระทำเพื่อให้
บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันอันหนึ่ง

จากความหมายดังกล่าวของการประสานงานขยายความได้มีลักษณะดังนี้

1. เป็นเรื่องที่จะต้องกระทำควบคู่กับการบริหารองค์การหรือหน่วยงานซึ่งมีผู้บริหารที่มี
หน้าที่รับผิดชอบ
2. มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำต่อเนื่องสอดคล้องกันไป
3. เป็นการกระทำของบุคคล หรือกลุ่มเพื่อให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ
(Efficiency)

4. เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้ความพยายามร่วมกัน (Unit of effort) ซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่ที่จะทำให้พลังของแต่ละคนร่วมกันเป็นพลังของหน่วยงาน หรือองค์การโดยการทำงานในรูปแบบของทีมงาน

จะเห็นได้ว่า ความหมายและลักษณะของการประสานงานและความร่วมมือมีความหมายใกล้เคียงกัน ไม่เหมือนกันทีเดียวเพราะการร่วมมือเป็นเพียงความเต็มใจ (Willingness) ของแต่ละคนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือเป็นการช่วยกันปฏิบัติงานแต่อาจไม่ใช่เวลาหรือจังหวะเดียวกัน หรืออาจเป็นไปได้ที่ไม่มี การประสานงานกัน ส่วนการประสานงานนั้น นอกจากความเต็มใจช่วยเหลือกันและกัน การปฏิบัติงานจะต้องดำเนินอย่างสอดคล้องกันที่จะช่วยให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ การประสานงานเปรียบเสมือนฟันเฟืองของเครื่องจักรที่มีเหมาะสมกลมกลืนกัน ทำให้เครื่องจักรทุกชิ้นทุกส่วนทำงานอย่างราบรื่น องค์การหรือหน่วยงานที่ขาดการประสานงานก็เหมือนเครื่องจักรที่ฟันเฟืองชำรุด ดำเนินงานไม่ราบรื่นนานๆ ไปทั้งเครื่องจักรก็จะพังทลาย ดังนั้นในหน่วยงานหรือองค์การขนาดใหญ่ที่มีคนจำนวนมาก การประสานงานก็ยิ่งจำเป็นมากขึ้น

6. นโยบายเน้นหนักกรมราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2550

นโยบายเน้นหนักกรมราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดโดยยึดถือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ที่แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 นโยบายของกระทรวงยุติธรรมรวมทั้งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาการราชทัณฑ์ เป็นหลักในการดำเนินงานโดยมุ่งหวังให้การปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยถือเอาประโยชน์ส่วนรวม หลักคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่ตั้งควบคู่กับการประสานการดำเนินงานกับทุกภาคส่วน ดังนี้

1. การสร้างราชทัณฑ์ใสสะอาด เพื่อสนับสนุนนโยบาย 4 ป. ของรัฐบาล ได้แก่ ความโปร่งใส ประหยัด ประสิทธิภาพและเป็นธรรม และนโยบายของกระทรวงยุติธรรม ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานโดยยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ ความถูกต้อง ด้วยความสุจริตและโปร่งใส จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1.1 การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ ด้วยการรณรงค์ ปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยมต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ การสร้างมาตรฐานด้านจรรยาบรรณในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการลงโทษแก่ผู้ทุจริต ประพฤติมิชอบอย่างเด็ดขาด

1.2 การสร้างมาตรฐานการปฏิบัติและมาตรฐานความโปร่งใสในงานราชการด้วยการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างถูกต้องตามหลักทฤษฎีและหลักสิทธิมนุษยชน ให้สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นของสังคมต่องานราชการ โดยการพัฒนามาตรฐานเรือนจำด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย มาตรฐานเรือนจำ 10 ด้าน เพื่อยกระดับกรมมาภิบาลของงานราชการไทย มาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้าน เพื่อก้าวสู่ความเป็นราชการยุคใหม่ โปร่งใสและตรวจสอบได้ มาตรฐานสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน การดำรงชีวิตของผู้ต้องขัง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง เป็นต้น ทั้งนี้ การพัฒนามาตรฐานเรือนจำดังกล่าว ให้มีการดำเนินงานครอบคลุมทุกเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ

2. การพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งความพอเพียง ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้าราชการและหน่วยงานในสังกัด ได้ยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการทำงาน ประกอบด้วย

2.1 การเปลี่ยนวิถีชีวิตข้าราชการให้ใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้จักประมาณตน ประหยัดอดออม มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียรและอดทน รู้จักการเสียสละ และการแบ่งปัน

2.2 การบริหารองค์กรแบบพอเพียง โดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อป้องกันผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

2.3 การปลุกฝังและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตผู้ต้องขังให้ใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีศีลธรรมพื้นฐาน มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อกลับตัวเป็นพลเมืองดีเมื่อพ้นโทษ

โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันทุกมิติ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคม มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา

3. การป้องกันและระงับการก่อเหตุร้ายและการจลาจล เนื่องจากการก่อเหตุร้ายและการจลาจลในเรือนจำและทัณฑสถาน ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งต่อทรัพย์สินและงบประมาณของทางราชการ ทั้งต่อชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขังและเจ้าพนักงาน และที่สำคัญ คือ สร้างความเสียหาย

และลดความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่องานราชทัณฑ์โดยรวม จึงต้องปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการป้องกันและระงับเหตุร้ายในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งในระดับยุทธศาสตร์ มาตรการด้านการข่าว การอำนวยความสะดวก การสั่งการ การประสานงาน รวมทั้งการกำชับเจ้าหน้าที่ ให้เฝ้าระวังและถือปฏิบัติตามแผนหรือมาตรการการป้องกันและระงับเหตุร้ายที่กรมราชทัณฑ์ กำหนดและสั่งการอย่างเคร่งครัด และเนื่องจากสาเหตุส่วนหนึ่งของการก่อเหตุร้ายและการจลาจล เกิดจากความไม่เป็นธรรมในการปกครองบังคับบัญชาผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำ จึงให้ถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของผู้บัญชาการเรือนจำ/ ผู้อำนวยการ ทัณฑสถาน ที่จะต้องกำกับ และสอดส่องดูแลการปฏิบัติของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด

4. การพัฒนาประสิทธิภาพการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อมุ่งพัฒนาให้ งานราชทัณฑ์เป็นงานซ่อมหรือปรับเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรมของผู้กระทำผิด โดยให้เรือนจำ ทัณฑสถานเป็นแหล่งพัฒนาจิตใจและฟื้นฟูพฤติกรรมที่บกพร่องของผู้ต้องขัง ด้วยการฝึกอบรม การให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมจรรยา การให้การสงเคราะห์และสวัสดิการ การจัดให้ ทำงานสาธารณะและงานบริการสังคม รวมทั้งโปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังด้านต่าง ๆ ที่สามารถ เปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน สร้างสำนึกและความรับผิดชอบ ต่อสังคม ส่งผลให้อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง

5. การสร้างเครือข่ายพันธมิตรราชทัณฑ์และการสนับสนุนงานยุติธรรมชุมชน เพื่อเปิด โอกาสให้พันธมิตรราชทัณฑ์กลุ่มต่าง ๆ ได้เข้ามาสนับสนุนการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ โดยเฉพาะ องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น ด้วยวิธีการและรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ที่มีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น การจัดให้มีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ประจำตำบล ที่สามารถมีบทบาท ประสานความร่วมมือกับประชาคม หมู่บ้าน ตำบล รวมทั้งเครือข่ายยุติธรรมในพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ รวมทั้งการติดตาม ดูแลหลังปล่อยตัวด้วยการให้คำแนะนำด้านการใช้ชีวิตและการมีงานทำ เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังที่ กลับมากระทำผิดซ้ำ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างเครือข่ายพันธมิตรราชทัณฑ์ และสนับสนุน นโยบายยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม ที่ต้องการทำให้ความยุติธรรมเป็นเรื่องใกล้ตัว มีอยู่ ในทุกพื้นที่ และจับต้องได้

6. การพัฒนาภาพลักษณ์และสร้างการยอมรับของสังคม เพื่อประชาสัมพันธ์บทบาท ภารกิจและผลการดำเนินงานต่าง ๆ ของกรมราชทัณฑ์ รวมทั้งการปรับภาพลักษณ์ของผู้ต้องขัง ให้เป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินงานอบรม แก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ด้วยการพัฒนาแนวทางการประชาสัมพันธ์

เชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรมและมีความท้าทาย เช่น การเปิดเวทีราชทัณฑ์สื่อสารกับสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เป็นนักประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของหน่วยงาน การติดตามผู้ต้องขังหลังพ้นโทษเพื่อแสดงหรือสื่อสารให้สังคมได้เห็นว่าสามารถใช้ชีวิตหลังพ้นโทษได้อย่างปกติสุข มีงานทำและไม่เป็นภาระของสังคม เป็นต้น

7. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

การลงโทษผู้กระทำความผิดในแต่ละสังคม แต่ละยุคจะมีแนวคิดและปรัชญาในการลงโทษที่แตกต่างกันออกไป วัตถุประสงค์ในการลงโทษสรุปได้ ดังนี้ (นัทธี จิตสว่าง, 2540, น. 23-30)

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) เป็นวัตถุประสงค์การลงโทษที่มีมาแต่สมัยโบราณ รูปแบบการลงโทษจะมีลักษณะรุนแรงป่าเถื่อน เช่น การตัดอวัยวะ การ شکنทรมาน และการประหารชีวิต เพื่อเป็นการชดเชยและให้สาสมกับความผิดเพื่อให้เกิดความยุติธรรม แบบ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เช่น ผู้ที่ฆ่าผู้อื่นก็สมควรได้รับโทษให้ตายไปตามกัน

2. การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) การลงโทษตามวัตถุประสงค์นี้ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบ และเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอีกต่อไป อีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นการเตือนมิให้คนอื่น ๆ ทำตามอย่างผู้กระทำความผิด เพราะจะถูกลงโทษเช่นเดียวกัน

3. การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิด (Incapacitation) การลงโทษเพื่อตัดโอกาสเป็นการลงโทษเพื่อมุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก โดยการขจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เช่น การเนรเทศให้ไปอยู่ที่อื่น หรือการตัดอวัยวะที่ใช้ประกอบการกระทำความผิดเพื่อให้หมดโอกาสในการกระทำความผิดอีก เช่น ตัดมือพวกลักขโมย

4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) แนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัวหรือแก้ไขปรับปรุงตนเอง เพื่อมิให้กระทำความผิดมากยิ่งขึ้น การรอลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับแทนการจำคุก หรือใช้มาตรการการทรมานในการแก้ไขผู้กระทำความผิด สำหรับผู้ที่ได้รับโทษจำคุกมาระยะเวลาหนึ่งก็จะมีมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูขณะอยู่เรือนจำ ให้ได้รับโทษในเรือนจำเท่าที่จำเป็น โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีการจำคุกในเรือนจำก็ให้การอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุทำให้ผู้กระทำความผิดมีความบกพร่องและเป็นเหตุให้กระทำความผิด

ความมุ่งหมายในการลงโทษ

จุดหมายในการลงโทษไม่อาจจะกล่าวได้อย่างรวบรัด โดยไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด หรือนำไปสู่ข้อสรุปที่อาจผิดพลาดได้ เพราะจุดมุ่งหมายในการลงโทษมิได้มีจุดมุ่งหมายอย่างใด อย่างหนึ่งหรือมีอย่างเดียว และมีจุดมุ่งหมายหลายประการ อาจสนับสนุนซึ่งกันและกัน หรืออาจ ขัดแย้งกันได้ การลงโทษผู้กระทำผิดไม่จำเป็นจะต้องสนับสนุนระบบการลงโทษในสถานเบาหรือ มิใช่การทดแทนความผิดการลงโทษไม่จำเป็นจะต้องใช้วิธีการปราศจากมนุษยธรรม การลงโทษ โดยจุดมุ่งหมายในการทดแทนความผิดยังมีอยู่ในจิตใจของสาธารณชนโดยทั่วไป

ระบบการลงโทษ ควรจะเป็นอิสระจากการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิดแต่เพียงอย่าง เดียว ดังนั้น สังคมจึงควรมีจุดมุ่งหมายในการลงโทษ ดังนี้ (ประธาร, 2543)

1. เพื่อคุ้มครองผู้กระทำผิดและผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด มิให้ถูกแก้แค้นจาก ผู้เสียหาย การแก้แค้นผู้กระทำความผิดย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นระเบียบหรือความวุ่นวาย ในสังคม
2. เพื่อระงับยับยั้งการกระทำความผิดที่กฎหมายห้ามหรือยับยั้งผู้กระทำความผิด
3. ระบบการลงโทษควรก่อให้เกิดความทุกข์น้อยที่สุด (ต่อผู้กระทำความผิดหรือ บุคคลอื่น) เพียงพอที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายอันเป็นหลักมนุษยธรรม
4. ระบบการลงโทษควรจะดำเนินการเพื่อทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกสำนึกผิด โดยได้รับความทุกข์จากการกระทำของตน อันเป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างจากข้อ 1 และ 3 หรือมิฉะนั้น ระบบการลงโทษควรดำเนินการเพื่อทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกสำนึกผิด โดยไม่จำเป็นต้องลงโทษ เพื่อการแก้แค้นที่ไม่เป็นทางการอย่างรุนแรง หรือไร้มนุษยธรรมต่อผู้กระทำผิด ตราบใดที่ การลงโทษเพียงพอที่จะไม่ทำให้การกระทำความผิดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

การใช้โทษจำคุก

การลงโทษในสมัยโบราณจะเน้นการลงโทษต่อเนื้อตัวเป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่ง ในศตวรรษที่ 13 จึงเริ่มมีการใช้โทษจำคุกกันขึ้น โทษจำคุกนั้นความจริงเริ่มต้นด้วยการมีตะราง (Jail) สำหรับควบคุมผู้อยู่ระหว่างไต่สวนหรือพิจารณาในข้อหาว่า ได้กระทำความผิดต่อกฎหมาย ต่อมาในปี ค.ศ. 1552 จึงได้มีการจัดตั้งโรงดัดสันดาน (Houses of Correction) ขึ้นในประเทศ อังกฤษ เพื่อเป็นที่ควบคุมพวกที่จะจัดไปทำงานและเกียจคร้าน คนจรจัด พวกเด็กเกเร คนขอทาน ต่อมาก็ได้กลายสภาพเป็นสถานที่สำหรับคุมขังนักโทษที่มีโทษเบา และต่อมาได้พัฒนาไปสู่ รูปแบบของการใช้สถานที่ควบคุม เพื่ออบรมฝึกวิชาชีพผู้กระทำผิดเช่นเดียวกับเรือนจำและ ทัณฑสถานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงนับว่าสถานดัดสันดานเป็นป่อเกิดของเรือนจำและทัณฑสถาน

ในปัจจุบัน สภาพของคุณในขณะนั้นขาดทั้งความมั่นคงแข็งแรงและขาดทั้งคุณลักษณะ สกปรก และเต็มไปด้วยผู้ถูกกักขังประเภทต่าง ๆ ถูกขังรวมปะปนกันอยู่ทั้งหญิง และชาย เด็ก ผู้ใหญ่ ทั้งคนที่กำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาและผู้ที่ยึดติดสินลงโทษแล้ว ทั้งผู้เป็นโจร คนจรจัด โสเภณี ถูกขังรวมกัน นักโทษอยู่กันอย่างปราศจากระเบียบวินัย ผู้คุมก็ไม่เคยได้รับการอบรมในเรื่องนี้ ทั้งไม่มีเงินเดือน จึงหารายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมเอาจากผู้ต้องขังทั้งหมดนี้ ทำให้สภาพความเป็นอยู่ในคุกและโรงเรียนดัดสันดานเลวร้ายมาก ต่อมาได้มีสมาคมส่งเสริมความรู้ทางคริสต์ศาสนา (Society for Promoting Christian Knowledge) ได้คัดค้านอย่างรุนแรงต่อการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน โดยไร้ศีลธรรมเช่นนี้ และเรียกร้องให้มีการตรวจสอบสภาพคุกเป็นครั้งคราว ในระยะเดียวกันก็มีพวกแควกเกอร์ (Quakers) คือ พวกเคร่งศาสนาในายหนึ่งในสหรัฐอเมริกา ก็ได้ดำเนินการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงสภาพของคุณให้ดีขึ้น ทั้งนี้ เป็นความเคลื่อนไหวในด้านเรือนจำ ในศตวรรษที่ 17 ในระยะเดียวกันนั้นคือ เมื่อปี ค.ศ. 1681 พวกแควกเกอร์ในเวสต์เจอร์ซี และเพนซิลวาเนีย อเมริกาได้จัดตั้งเรือนจำขึ้น เรียกว่า Workhouse Prison เป็นเรือนจำที่มีลักษณะเป็นโรงงาน ซึ่งมีสภาพดีกว่าคุกอื่น ๆ โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักโทษไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการถูกขังและอาหารสำหรับนักโทษ ทางการก็จ่ายให้โดยไม่คิดมูลค่า (นัททิจิตสว่าง, 2540, น. 39-40)

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากมีการจัดตั้งสถานดัดสันดานขึ้นแล้ว และได้พัฒนาขึ้นมาเป็นเรือนจำในเวลาต่อมา แต่สภาพของเรือนจำในเวลานั้น ยังมีสภาพที่สกปรกและขาดระเบียบ จนกระทั่งในศตวรรษที่ 18 จอห์น โฮเวิร์ด (John Howard) ได้ประสบการณ์จากการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่ง ชื่อ The State of the Prisons ในหนังสือเล่มนี้เขาได้เล่าถึงการสำรวจและศึกษาสภาพในคุกต่าง ๆ ที่เขาได้เห็นมาโดยละเอียด และได้เสนอหลักการสำคัญในการปฏิรูปเรือนจำ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ให้มีการรักษาความสะอาดภายในเรือนจำ สถานที่ตั้งของเรือนจำต้องมีความเหมาะสม มีอากาศปลอดโปร่ง
2. มีการแยกขังผู้ต้องขัง โดยการจัดระบบห้องนอนเดี่ยวให้กับผู้ต้องขัง เพื่อไม่ให้ปะปนกัน
3. มีการจัดอาหารและสุขาภิบาลเรือนจำให้กับผู้ต้องขังอย่างเหมาะสม
4. มีการฝึกวิชาชีพ และอบรมทางศาสนาแก่ผู้ต้องขังเพื่อแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

หนังสือเล่มนี้ เป็นผลให้รัฐสภาของอังกฤษเกิดความสนใจในสภาพของคุณเป็นอย่างมาก ถึงกับได้ประกาศยกเลิกการเรียกค่าธรรมเนียมจากนักโทษ ปรับปรุงสภาพคุณให้ดีขึ้น และในปี ค.ศ. 1779 รัฐสภาอังกฤษได้ผ่านพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (Prison Act, 1779)

การปฏิรูปเรือนจำในอังกฤษส่งผลถึงการปฏิรูปเรือนจำในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและแม้แต่ในสหรัฐ โดยเฉพาะอิทธิพลของกลุ่มศาสนาแควกเกอร์ (Quakers) แห่งฟิลาเดลเฟีย และได้เริ่มมาปฏิรูปอย่างจริงจังในปี 1920 เป็นต้นไป เป็นผลให้การลงโทษจำคุกเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมกันมากที่สุดในโลกปัจจุบัน

การจัดการ การควบคุมผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์ได้แบ่งหน้าที่เจ้าพนักงานผู้ทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง ดังนี้

1. ผู้คุม ได้แก่ เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติการอยู่ใกล้ชิด หรือรวมปะปนอยู่กับผู้ต้องขัง โดยทำหน้าที่จัดการควบคุมและบังคับให้ผู้ต้องขังทำงานหรือทำการฝึก และอบรมผู้ต้องขัง ตลอดจนการปกครอง และควบคุมระเบียบวินัยของผู้ต้องขัง

2. ผู้ควบคุม ได้แก่ เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติอยู่ห่างไม่ปะปนรวมอยู่กับผู้ต้องขัง โดยกระทำหน้าที่อยู่เวรยามรักษาการณ์ บ้อมยาม หรือกระทำการควบคุมผู้ต้องขังอยู่ในระยะห่าง ๆ เพื่อป้องกันการหลบหนี

3. ให้พัศดีเป็นผู้พิจารณากำหนดตามควรแก่กรณีว่า การควบคุมในกิจการใดจะต้องมีผู้คุมอย่างเดียวหรือจะต้องมีทั้งผู้คุมและผู้ควบคุมด้วย เว้นแต่การควบคุมในกิจการใดมีระเบียบข้อบังคับหรือวิธีปฏิบัติใดวางกำหนดไว้เป็นการแน่นอนว่า ให้มีผู้คุมแต่อย่างเดียวหรือให้มีทั้งผู้คุมและผู้ควบคุมรวมกันก็ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับและวิธีปฏิบัติการนั้น ๆ ทุกประการ

4. การควบคุมกรณีใดที่กำหนดว่าจะต้องมีทั้งผู้คุมและผู้ควบคุมทำการควบคุมให้พัศดีเป็นผู้พิจารณากำหนดแบ่งหน้าที่ว่าเจ้าพนักงานคนใดเป็นผู้คุมและผู้ควบคุม

5. ให้เจ้าพนักงานผู้ทำการควบคุมผู้ต้องขังที่ทำหน้าที่ผู้คุมถือไม้ตะบอง และทำหน้าที่ผู้ควบคุมถือปืนยาว หากไม่มีปืนยาวหรือมีแต่ไม่พอจ่าย ให้ถือได้ครบทุกคนก็ให้ผู้ควบคุมที่ไม่มีปืนยาวถือปืนพกและถ้าไม่มีปืนพกหรือมีแต่ไม่พอจ่าย ให้ถือได้ครบทุกคน ก็ให้ผู้ควบคุมที่ไม่มีปืนยาวปืนพกถือปืน ถือไม้ตะบอง การถืออาวุธดังกล่าวในตอนต้นนั้น ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 (ฉบับที่ 4)

6. การควบคุมผู้ต้องขังของผู้ควบคุมให้ปฏิบัติ ดังนี้

(1) ในระหว่างการควบคุมผู้ต้องขัง หากอยู่กับที่ให้ควบคุมอยู่ห่างผู้ต้องขัง ตั้งแต่ 8-10 เมตร ตามสมควรแก่กรณีที่จะใช้อาวุธที่ถือได้หันท่วงที่

(2) ในระหว่างการควบคุมเดินทาง ให้ควบคุมอยู่ห่างทางด้านข้างหรือด้านหลังของแถวผู้ต้องขังตั้งแต่ 4-6 เมตร ตามสมควรแก่กรณีที่จะใช้อาวุธที่ถือได้ทันที

(3) ในระหว่างควบคุมทำงานกลางแจ้งภายนอกเรือนจำให้เป็นไปตามข้อ 2. (ค) แห่งข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 18/2484 ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2484 เรื่องการรับจ่ายและควบคุมผู้ต้องขังทำงานภายนอกเรือนจำ

7. ผู้ต้องขังที่อยู่ในความควบคุมออกไปจากที่ที่หยุดอยู่กับที่ หรือออกนอกแถวซึ่งมีพฤติการณ์แสดงว่ากำลังหลบหนีจากการควบคุม หรือออกนอกเขตการควบคุมที่กำหนดไว้โดยมิได้รับอนุญาตให้ถือว่าเป็นการหลบหนีการควบคุม ให้ผู้คุมและผู้ควบคุมที่ถืออาวุธให้ใช้ไม้ตะบองได้ตามเงื่อนไขมาตรา 16 และใช้อาวุธปืนได้ตามเงื่อนไขในมาตรา 17 แห่ง พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 (ข้อบังคับกรมฯ ที่ 8/2485 ลงวันที่ 24 มีนาคม 2485)

การกำหนดหน้าที่เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม

เพื่อให้การปฏิบัติงานของข้าราชการในเรือนจำเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสอดคล้องกับการกำหนดตำแหน่งในปัจจุบันไม่ให้ข้าราชการที่ทำหน้าที่ผู้คุมและพัศดีในเรือนจำต้องรับภาระในการเข้าเวรรักษาการณ์เรือนจำมากเกินไป กรมฯ จึงได้มีคำสั่งที่ 328/2541 ลงวันที่ 30 เมษายน 2541 แต่งตั้งให้ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ดังนี้

1. ข้าราชการพลเรือนสามัญ ระดับ 1 ระดับ 2 ระดับ 3 ระดับ 4 ระดับ 5 และข้าราชการพลเรือนสามัญที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถานให้ทำการในหน้าที่ผู้คุมตามกฎหมาย กระทรวงมหาดไทย ข้อ 21

ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน มีอำนาจพิจารณากำหนดให้ข้าราชการพลเรือนสามัญตามลำดับอาวุโส ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ผู้คุมในเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้น ทำหน้าที่ผู้ช่วยพัศดีได้ตามความเหมาะสมกับโครงสร้างเวรรักษาการณ์ของเรือนจำหรือทัณฑสถาน

ผู้ช่วยพัศดีมีอำนาจหน้าที่อื่นเหนือผู้คุมตามที่ได้รับมอบหมาย เว้นแต่ อำนาจพัศดีตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทย ข้อ 18

2. ข้าราชการพลเรือนสามัญในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ได้ถือหลักเกณฑ์ตามลำดับอาวุโส ดังนี้

(1) ข้าราชการในตำแหน่งระดับเดียวกัน ให้ผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งมีอายุราชการในตำแหน่งระดับนั้นมากกว่าเป็นผู้อาวุโส

(2) ข้าราชการในตำแหน่งระดับเดียวกัน และมีอายุการในตำแหน่งระดับนั้นเท่ากัน ให้ผู้ได้รับอัตราเงินเดือนมากกว่าขณะนั้นเป็นผู้อาวุโส

(3) ข้าราชการในตำแหน่งระดับเดียวกัน มีอายุราชการและอัตราเงินเดือนในตำแหน่งระดับนั้นเท่ากัน ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน เป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสมในการกำหนดให้ทำหน้าที่ต่อไป

3. ข้าราชการพลเรือนสามัญ ดำรงตำแหน่งระดับ 6 ขึ้นไป ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน (ยกเว้นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน) ให้ทำหน้าที่พิศดี

4. เรือนจำหรือทัณฑสถานใด ไม่มีข้าราชการพลเรือนสามัญ ผู้ดำรงตำแหน่ง ระดับ 6 ขึ้นไป หรือมีแต่ไม่เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ ให้ขออนุมัติกรมราชทัณฑ์ เพื่อแต่งตั้งข้าราชการผู้ดำรงตำแหน่งระดับอื่นที่เหมาะสม ทำหน้าที่พิศดีเป็นกรณีพิเศษ

5. เรือนจำหรือทัณฑสถานใดมีข้าราชการพลเรือนสามัญตำแหน่งระดับ 6 ขึ้นไปเป็นจำนวนมาก ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน แบ่งหน้าที่การงานออกเป็น ส่วน ๆ มอบหมายให้พิศดีเป็นผู้รับผิดชอบ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพิศดีอาวุโสผู้หนึ่ง เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ควบคุมกิจการงานของเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นเหนือพิศดีด้วยกัน ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 16

การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องขัง

ด้วยปรากฏว่า มีผู้ต้องขังหลบหนีการควบคุมทั้งภายนอกและภายในเรือนจำอยู่เสมอ แม้กรมราชทัณฑ์จะได้วางแนวทางและกำชับควบคุมอยู่แล้วก็ตาม สาเหตุประการหนึ่งของการหลบหนีอาจจะเนื่องมาจากเจ้าพนักงานเรือนจำขาดความรู้ในชั้นเชิงวิธีการควบคุม และไม่รู้เท่าในวิธีและอุบายต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้ผู้ต้องขังหลบหนีได้สะดวก กรมราชทัณฑ์จึงได้วางระเบียบกำหนดให้มีการอบรมเจ้าพนักงานเรือนจำ ดังนี้

1. ให้เป็นหน้าที่ของพิศดี เป็นผู้ทำการอบรมชี้แจงระเบียบแบบแผนอันเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องขัง ให้เจ้าพนักงานเรือนจำทราบตามระเบียบนี้

2. ระเบียบแบบแผนอันเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องขัง ซึ่งมักนำมาใช้ในการอบรมนั้น ให้เป็นไปตามคำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์

3. หัวข้อควรให้การอบรมชี้แจงมีดังนี้

- การควบคุมผู้ต้องขังขึ้นและลงจากห้องขัง
- การจ่ายผู้ต้องขังออกทำงาน

- การควบคุมผ่านยามประตู
- การตรวจสถานที่คุมขัง
- การควบคุมเวลาค่าคืน
- การควบคุมเมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเกิดภัยทางธรรมชาติ
- การควบคุมในวันหยุดราชการ
- การควบคุมผู้ต้องขังโทษอุกฉกรรจ์
- การควบคุมผู้ต้องขังที่เรือนจำชั่วคราว
- การตรวจค้นเอกสาร และการตรวจค้นหาวัตถุต้องห้ามต่าง ๆ
- การสังเกตความเคลื่อนไหว
- การจัดให้ผู้ต้องขังทำงานและดูแลควบคุม
- การเอาใจใส่การกินอยู่ และเจ็บป่วยของผู้ต้องขัง
- การบำรุงจิตใจ และให้การบันเทิง
- การปกครองอย่างมีมิตร
- วิธีการสนทนาและอบรมผู้ต้องขังรายตัว

4. เจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งเข้ารับการบรรจุใหม่นั้น ให้ได้รับการอบรมระเบียบการงานของเรือนจำโดยทั่วไป โดยเฉพาะการอบรมให้รู้ระเบียบแบบแผนอันเกี่ยวกับการควบคุมโดยละเอียด เวลาการอบรมไม่น้อยกว่า 7 วัน แล้วทดลองความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง และอยู่เวรยาม โดยให้เป็นผู้ช่วยอยู่ในความรับผิดชอบของผู้คุมซึ่งได้รับการบรรจุมาก่อนเพื่อทำหน้าที่ผู้ช่วยเหลือในการควบคุมผู้ต้องขังและอยู่เวรยามเป็นเวลาอย่างน้อย 7 วัน เมื่อครบกำหนดแล้ว หากเห็นว่าเป็นผู้มีความสามารถพอ ก็จัดให้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมและอยู่เวรยามตามระเบียบต่อไป หากเห็นว่ายังไม่สามารถในการควบคุมผู้ต้องขัง หรืออยู่เวรยามก็ให้อบรมและทดลองต่อไปอีกตามสมควรแก่ความจำเป็น ห้ามมิให้ใช้ผู้คุมซึ่งยังมิได้รับการอบรมตามระเบียบนี้ ออกไปทำการควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำเป็นอันขาด

5. จัดให้มีการอบรมเจ้าพนักงานเรือนจำทั้งหมด โดยใช้ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ เป็นประจำ เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้มีความสนใจต่อกิจการในหน้าที่ และระมัดระวังการปฏิบัติให้เป็นไปด้วยดีเสมอ

6. ระเบียบนั้นนอกจากจะใช้ปฏิบัติแก่เรือนจำแล้ว ให้ใช้แก่โรงเรียนฝึกวิชาชีพ และทัณฑสถานอื่น ๆ ที่สังกัดกรมราชทัณฑ์โดยอนุโลม (ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ที่ 2/2497 ลงวันที่ 5 มีนาคม 2497)

การตรวจค้นผู้ต้องขังเข้า-ออกห้องขัง

โดยที่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานเรือนจำส่วนมากมักจะละเลยไม่ค่อยเอาใจใส่ตรวจค้นผู้ต้องขังที่นำเข้าห้องขังในตอนเย็น และเมื่อนำออกจากห้องขังในเวลาเช้า จนเป็นสาเหตุให้เกิดความเสียหายอันจะเกิดเพราะเหตุดังกล่าว กรมราชทัณฑ์จึงได้ออกข้อบังคับไว้ ดังนี้

1. ก่อนนำผู้ต้องขังเข้าในห้องขังในตอนเย็น ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้จะนำผู้ต้องขังเข้าห้องขัง ทำการตรวจค้นผู้ต้องขังทุกคน และเมื่อนำผู้ต้องขังออกจากห้องขังในเวลาเช้าก็ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้นำออกทำการตรวจค้นผู้ต้องขังที่จะนำออกนั้น โดยเคร่งครัดทุกคน เช่นเดียวกัน

2. การตรวจค้นผู้ต้องขังตามข้อ 1 ให้ตรวจค้นสิ่งของผู้ต้องขังนำติดตัวเข้าไปหรือนำออกจากห้องขังตรวจค้นเครื่องพันธนาการที่จองจำผู้ต้องขัง เมื่อตรวจค้นพบสิ่งใดผิดกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนหรือผิดปกติ ให้ยึดตัวผู้ต้องขังพร้อมกับสิ่งของที่ตรวจพบแล้วรายงานส่งพัศดีโดยด่วน (ข้อบังคับที่ 15/2486 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2486)

การตรวจนับผู้ต้องขัง

การตรวจนับผู้ต้องขังเป็นมาตรการที่มีความสำคัญยิ่งต่อการควบคุมผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ได้วางระเบียบปฏิบัติให้เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานทำการตรวจนับผู้ต้องขังเป็นระยะ โดยแบ่งการนับออกเป็น การนับในกรณีปกติ เช่น การนับผู้ต้องขังขึ้นลงจากเรือนนอน การนับในขณะที่รับประทานอาหาร ขณะทำงาน ฯลฯ และการนับผู้ต้องขังเป็นครั้งคราวตามความจำเป็น เช่น การตรวจนับผู้ต้องขังขณะนำออกทำงานนอกเรือนจำ หรือการนับเพื่อตรวจสอบจำนวนผู้ต้องขังที่มีอยู่ให้เป็นการแน่ชัดว่ามีได้สูญหายหลบหนี ตามความเหมาะสมเป็นกรณี ๆ ไป ข้อพึงปฏิบัติในการตรวจนับผู้ต้องขังที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1. การตรวจนับผู้ต้องขังในเรือนนอน จะต้องให้ผู้ต้องขังยืนเข้าแถวที่หน้าห้องขัง โดยให้หันหน้ามาทางเจ้าพนักงานเรือนจำผู้ทำการตรวจนับ ทั้งนี้ พึงละเว้นการตรวจนับผู้ต้องขังในขณะที่ผู้ต้องขังยืนหันหลังให้ และจะต้องคอยสังเกตความเคลื่อนไหวในขณะที่นับผู้ต้องขังด้วย ฉะนั้น ควรจะจัดเจ้าหน้าที่อย่างน้อย 2 คน ในขณะทำการตรวจนับผู้ต้องขัง โดยให้เจ้าหน้าที่คนหนึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการตรวจนับและเจ้าหน้าที่อีกคนหนึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการสังเกตและควบคุมผู้ต้องขังมิให้เคลื่อนไหวในระหว่างตรวจนับ

2. การตรวจนับผู้ต้องขังในระหว่างทำงานฝึกวิชาชีพ หรือในโรงงาน จะต้องทำการตรวจนับในโอกาสแรกก่อน แล้วตรวจนับเป็นครั้งคราว ในระหว่างชั่วโมงทำงาน ตามความจำเป็นด้วย เมื่อเลิกทำงานแล้ว ก็จะต้องตรวจนับยอดผู้ต้องขัง ที่อยู่ในโรงงานนั้นให้ครบถ้วนเสียก่อน

3. การนับผู้ต้องขังในระหว่างเข้าแถว จะต้องให้ผู้ต้องขังยืนเรียงแถวเป็นระเบียบเรียบร้อยเสียก่อนจึงจะทำการตรวจนับ โดยปกติแล้วจะจัดให้ผู้ต้องขังยืนเข้าแถวเรียงหนึ่งหรือเรียงสองเพื่อความสะดวกในการตรวจนับ และสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง

4. การตรวจนับผู้ต้องขังที่ประตู จะต้องมีการจัดทำสถิติตรวจสอบจำนวนผู้ต้องขังที่ผ่านเข้าออกประตูเรือนจำอย่างถูกต้องสม่ำเสมอ รวมทั้งจะต้องมีความระมัดระวังในอันที่จะสังเกตตรวจตราการเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง หรือการขนย้ายสิ่งของใด ๆ ที่ผ่านประตูเรือนจำโดยใกล้ชิดเสมอ

5. การตรวจนับผู้ต้องขังที่จะทำการย้ายเรือนจำ หรือการตรวจสอบผู้ต้องขังกรณีออกนอกเรือนจำไม่ว่าจะไปศาล หรือไปทำการฝึกวิชาชีพภายนอกในทุกกรณี จะต้องให้ผู้ต้องขังยืนเรียงแถวเพื่อทำการตรวจนับ และเรียกชื่อผู้ต้องขังให้ช้านานพาหนะเป็นรายตัว เมื่อผู้ต้องขังขึ้นนั่งประจำบนยานพาหนะเรียบร้อยแล้ว ก็จะต้องทำการตรวจนับอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะทำการเคลื่อนย้ายพาหนะนั้น

การปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อบังคับที่ 27/2486 เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในระหว่างอยู่ยามรักษาการณ์

เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถาน ในระหว่างอยู่เวรยามรักษาการณ์เป็นไปด้วยความรอบคอบและเคร่งครัดต่อหน้าที่ กรมราชทัณฑ์ได้ออกข้อบังคับให้ถือปฏิบัติ ดังนี้

1. ยามรักษาการณ์ต้องเดินตรวจตรารักษาหน้าที่ของตนโดยเคร่งครัด ขณะหยุดอยู่กับที่ก็ต้องยืน ห้ามมิให้นั่งหรือนอน

2. ยามรักษาการณ์ต้องสดับตรับฟัง และรักษาหน้าที่ของตนโดยกวดขัน ห้ามมิให้แสดงกิริยาตลกคะนองร้องรำทำเพลง และหยอกล้อกับผู้อื่นผู้ใด

3. ห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่เมื่อมีกิจจำเป็น ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงไปได้

4. ผู้บังคับบัญชาเมื่อได้รับรายงานความจำเป็น จากยามรักษาการณ์ในกรณีใด ๆ ให้พิจารณาเมื่อเห็นว่าจำเป็น ก็สั่งอนุญาตและจัดให้ผู้อื่นรักษาหน้าที่แทน ในกรณีเช่นนี้ ถ้าเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพ เป็นหน้าที่ของยามต้องแจ้งให้เวรตรวจทราบ แล้วให้เวรตรวจรายงานไปยังผู้ปกครองโรงเรียนฝึกอาชีพทราบเพื่อรับคำสั่ง เมื่อผู้ปกครองโรงเรียนฝึกอาชีพได้รับรายงานดังกล่าว ให้พิจารณาสั่งการไปตามควรแก่กรณี ถ้าอนุญาตให้ยามไปได้ต้องจัดผู้อื่นให้รักษาการณ์แทนทันทีจะสั่งอนุญาตโดยไม่จัดผู้อื่นรักษาการณ์แทนไม่ได้

5. ยามจะต้องทราบว่าในระหว่างที่อยู่เวรยามนั้น ตนมีหน้าที่อย่างไรบ้าง และในขณะที่ส่งรับหน้าที่กัน ก็ให้ยามผู้ส่งแจ้งให้ยามผู้รับทราบหน้าที่ด้วยทุกครั้ง (ข้อบังคับที่ 27/2486 ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2486)

2. ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์กลางคืนและกลางวันในวันหยุดราชการของเรือนจำและทัณฑสถาน พ.ศ.2525

เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์ภายในเรือนจำ/ทัณฑสถานเป็นระเบียบแบบแผนมีหลักเกณฑ์ที่ถือปฏิบัติอย่างเดียวกัน ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานต่าง ๆ ถือปฏิบัติในทางเดียวกันดังนี้

1. ให้แต่ละเรือนจำหรือทัณฑสถาน จัดทำสมุดจัดเวรยามรักษาการณ์ แจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้จะต้องอยู่เวรยามได้ทราบล่วงหน้า อย่างน้อย 2 วัน วิธีการแจ้งให้แจ้งโดยวางสมุดจัดเวรยามไว้คู่กับสมุดลงเวลามาปฏิบัติราชการประจำวันของข้าราชการ และให้ผู้ถูกเวรยามเซ็นชื่อรับทราบในช่องที่ตรงกับรายชื่อที่ผู้นั้นถูกจัดให้อยู่เวรยาม ทั้งนี้ เพื่อสะดวกในการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่

2. ให้ฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์หรือฝ่ายปกครองและรักษาการณ์ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดเวรยามรักษาการณ์ประจำวันภายในเรือนจำหรือทัณฑสถาน โดยจัดให้เจ้าหน้าที่ทุกคนได้หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันเข้าเวรอย่างเสมอหน้ากัน และให้จัดเจ้าหน้าที่ไว้คอยตรวจสอบว่าผู้มีหน้าที่เข้าเวรยามแต่ละวันที่จัดไว้ล่วงหน้านั้นได้เซ็นรับทราบคำสั่งครบถ้วนหรือไม่ หากผู้ใดไม่เซ็นชื่อก็ให้ติดตามเพื่อทราบปัญหาหรือเหตุขัดข้องแล้ว รีบเสนอผู้บังคับบัญชาซึ่งรับผิดชอบในการจัดเวรยามได้ทราบล่วงหน้า เพื่อสั่งการแก้ไขได้ทันการ ก่อนจะถึงกำหนดเวลาที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะเข้าเวรยาม ทั้งนี้ เพื่อมิให้ขาดกำลังเจ้าหน้าที่เวรยาม ฯ

3. แม้จะได้มีหลักฐานจัดให้ผู้ถูกเวรยามเซ็นชื่อรับทราบไว้ล่วงหน้า ในสมุดจัดเวรยามรักษาการณ์ ตามข้อ 1. แล้ว แต่เพื่อป้องกันการหลงลืมของเจ้าหน้าที่ผู้ถูกเวรยาม จึงให้

คงมีป้ายประกาศรายชื่อเจ้าหน้าที่อยู่เวรยามประจำวันติดไว้ที่ฝาผนังประตูเข้าเรือนจำ ดังเช่นที่เรือนจำส่วนใหญ่อุปโภคปฏิบัติอยู่แล้ว อีกส่วนหนึ่งด้วย

4. การจัดเวรยามรักษาการณ์กลางคืนและกลางวันในวันหยุดราชการของแต่ละเรือนจำหรือทัณฑสถาน ให้พึงมีระดับการบังคับบัญชาลดหลั่นกันตามลำดับดังนี้

- (1) เวย์ใหญ่
- (2) พัสติเวรและผู้ช่วยพัสติเวร
- (3) หัวหน้าเวรรักษาการณ์ทุกผลัด
- (4) หัวหน้าเวรประตู หัวหน้าเวรประจำแดน
- (5) เวย์รักษาการณ์ทั่วไป

แต่ทั้งนี้จะต้องจัดอัตรากำลังให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละเรือนจำหรือทัณฑสถาน และให้สอดคล้องกับจำนวนเจ้าหน้าที่เวรยามที่สามารถจะเบิกจ่ายเงินค่าอาหารทำการนอกเวลาตามที่กระทรวงการคลังกำหนดไว้

5. นอกจากผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการหรือผู้ปกครองทัณฑสถาน จะมีหน้าที่ต้องเข้าตรวจภายในเรือนจำและทัณฑสถานตามระเบียบที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้แล้ว ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองทัณฑสถาน จะต้องจัดเวรตรวจพิเศษให้ผู้บังคับบัญชาระดับรองเป็นเวรเข้าตรวจแทนผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการหรือผู้ปกครอง โดยจะต้องเข้าตรวจการปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์เป็นประจำทุกวัน ทั้งนี้ เพื่อเสริมกำลังการตรวจตราของผู้บังคับบัญชาระดับสูงอีกชั้นหนึ่ง

6. การอยู่เวรยามรักษาการณ์กลางคืน ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(1) ในวันเปิดที่ทำการตามปกติ ผู้เข้าปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์ตามนัยข้อ 4 ทุกคน ให้พ้นจากหน้าที่ประจำเมื่อเวลา 15.00 น. เพื่อไปเตรียมตัวเข้าเวรยามและจะต้องกลับเข้ามารับหน้าที่เวรยามต่อจากเจ้าหน้าที่รับผิดชอบตอนกลางวันไม่เกินเวลา 16.30 น. และให้พ้นจากหน้าที่เวรยามกลางคืนเวลา 08.30 น. ของวันรุ่งขึ้น แต่จะถือพ้นหน้าที่ก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำวันหรือเจ้าหน้าที่เวรยามรักษาการณ์กลางวัน ในกรณีที่วันรุ่งขึ้นตรงกับวันหยุดราชการมารับมอบหน้าที่ครบทุกคนเสียก่อน

(2) ให้ผู้พ้นจากหน้าที่เวรยามรักษาการณ์กลางคืนซึ่งจะต้องกลับเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ประจำวันในวันเปิดทำการตามปกติ กลับเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ไม่เกิน 10.00 น.

(3) ให้ผู้พ้นจากหน้าที่เวรยามรักษาการณ์กลางคืน แต่จะต้องถูกเวรคาบเกี่ยวกับเวรรักษาการณ์ตอนกลางวันในวันหยุดราชการ ให้กลับเข้ามาเข้าเวรไม่เกิน 09.30 น.

ให้เรือนจำและทัณฑสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการจัดเวรยามคาบเกี่ยวกรณีนี้ให้น้อยที่สุด หากเป็นไปได้ก็จำเป็นต้องจัดเมื่อผู้นั้นออกจากเวรรักษาการณากลางคืนแล้วให้จัดอาหารเช้าจากร้านสงเคราะห์ภายในเรือนจำเป็นสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ดังกล่าว แทนการอนุญาตให้ออกไปรับประทานอาหารเช้าที่บ้าน ก็จะเพิ่มกำลังการควบคุมให้แข็งแกร่งขึ้น

(4) การส่งมอบหน้าที่เวรยามแต่ละผลัด ต้องปลุกเวรยามผลัดต่อไปมาตรวจตราและเซ็นรับมอบหน้าที่กันให้เรียบร้อยเสียก่อน จึงจะออกเวรได้ ถ้าหากเวรผลัดต่อไปยังไม่เซ็นรับมอบหน้าที่ก็ถือว่าเวรคนเดิมยังไม่หมดหน้าที่

7. การอยู่เวรรักษาการณากลางวันในวันหยุดราชการให้ถือปฏิบัติดังนี้

(1) ให้เวรรักษาการณากลางวันทุกคนเข้าปฏิบัติหน้าที่ไม่เกินเวลา 08.00 น. และให้พ้นจากหน้าที่เวลา 17.00 น.

(2) ผู้ที่มีหน้าที่เป็นเวรยามรักษาการณากลางวันและมีหน้าที่ต้องอยู่ต่อเนื่องคาบเกี่ยวไปถึงเวรรักษาการณากลางคืนในเย็นวันนั้นด้วย อนุญาตให้ออกไปเตรียมตัวเข้าเวรกลางคืนตามนัยข้อ 6(1) ได้ แต่ทั้งนี้ให้เรือนจำและทัณฑสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการจัดเวรยามต่อเนื่องคาบเกี่ยวตามนัยข้อ 6(3) วรรค 2

(3) ให้จัดเวรผลัดเปลี่ยนกันออกไปรับประทานอาหารกลางวัน ระหว่างช่วงเวลา 11.00–12.00 น. และเวลา 12.00–13.00 น. แต่ทั้งนี้ให้คำนึงถึงการจำกัดกำลังควบคุมที่เหลืออยู่ ให้เพียงพอแก่การรักษาความปลอดภัยของเรือนจำหรือทัณฑสถานแต่ละแห่งด้วย

8. ให้จัดเวรยามสำรองประจำวันไว้ส่วนหนึ่ง หากมีเหตุจำเป็นเช่นกรณีเจ้าหน้าที่เวรยามในวันนั้นเจ็บป่วยกระทันหัน หรือเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่ไม่อาจมาปฏิบัติหน้าที่ตามปกติได้

เมื่อถึงเวลาที่จะต้องเข้าปฏิบัติหน้าที่ แต่ผู้มีหน้าที่เข้าปฏิบัติหน้าที่โดยตรงยังไม่เข้าปฏิบัติหน้าที่ ก็ให้เวรยามสำรองเข้าปฏิบัติหน้าที่แทนได้ทันที

9. การขออนุญาตสับเปลี่ยนการอยู่เวรยามแทนกัน ให้กระทำได้โดยถือปฏิบัติตามนัยหนังสือกรมฯ ที่ มท 0902/ว 222 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2522 กล่าวคือ ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชา โดยเสนอขออนุญาตผ่านการพิจารณาของพัศดีเวร จนถึงหัวหน้าฝ่ายควบคุมและรักษาการณหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน หรือผู้ปกครองทัณฑสถาน เป็นผู้พิจารณาอนุญาตเสียก่อน

10. ให้เจ้าหน้าที่ประตูตรวจตรา การเข้าออกของเจ้าหน้าที่เวรยามรักษาการณเมื่อเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ภายในเรือนจำหรือทัณฑสถานแล้ว จะออกไปนอกแดน

จะต้องขออนุญาตให้ออกไปได้ต่อเมื่อได้มีบันทึกอนุญาตออกนอกเรือนจำ หรือทัณฑสถานจาก เวิร์ผู้ใหญ่ หรือพศตีเวรมาแสดงเสียก่อน เพื่ออนุญาตให้ผ่านประตูไปแล้ว เจ้าหน้าที่ประตูจะต้อง ยึดเอกสารการอนุญาตดังกล่าวไว้เป็นหลักฐาน

11. เวิร์ผู้ใหญ่หรือพศตีเวรที่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่เวรยามรักษาการณ์ ออกไปจาก แตนหรือออกไปจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน จะอนุญาตได้เฉพาะกรณีปฏิบัติตามคำสั่งของ ผู้บังคับบัญชา หากเวิร์ผู้ใหญ่หรือพศตีเวรอนุญาตเอง อาจกระทำได้เฉพาะเมื่อเจ้าหน้าที่เวรยาม ผู้นั้นมีเหตุผลความจำเป็นจริง ๆ และต้องคำนึงถึงการควบคุม และความปลอดภัยภายในเรือนจำ หรือทัณฑสถานเป็นหลักสำคัญ เมื่ออนุญาตไปแล้ว หากเกิดผลเสียหาย ผู้อนุญาตอาจจะต้อง รับผิดชอบด้วย ทั้งจะต้องจัดให้มีผู้ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบแทน ระหว่างผู้นั้นไม่อยู่ในหน้าที่ด้วย

12. การมอบหมายหน้าที่ระดับผู้บังคับบัญชา และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ เวรยามตามข้อ 4 ให้เรือนจำหรือทัณฑสถานแต่ละแห่งเป็นผู้กำหนด

13. เมื่อผู้บังคับบัญชาเข้าตรวจเรือนจำเจ้าหน้าที่เวรยามรักษาการณ์จะต้อง รายงานตนตามข้อบังคับที่ 4/2485 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2485 กล่าวคือ เมื่อไปหยุดยืนอยู่ตรงหน้า ผู้ที่จะรับรายงานแล้ว ให้ทำความเคารพอยู่ห่างประมาณ 1 เมตร รายงานโดยกล่าวชื่อตัวและ ชื่อสกุล หน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ในเวลาใดมีเหตุการณ์ปกติหรือผิดปกติอย่างไรหรือไม่ จำนวน ผู้ต้องขังมีจำนวนเท่าใด แยกเป็นชายหญิงเท่าไร สำหรับเรือนจำหรือทัณฑสถานที่เป็นราชการ บริหารส่วนกลาง การรายงานครั้งแรกตามปกติให้เป็นหน้าที่ของพศตี ขึ้นต่อไปเมื่อผู้บังคับบัญชา ผ่านประตูใดหรือหน่วยงานใด ให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้ารักษาการณ์ประตู หรือหัวหน้าผู้ควบคุม หน่วยงานนั้นเป็นผู้รายงาน

14. ระเบียบนี้ให้บังคับรวมถึงการจัดเวรป้อมยามรักษาการณ์กำแพงเรือนจำและ เวิร์รักษาการณ์ภายนอกเรือนจำ

15. ไม่ถือเป็นข้อจำกัดที่จะให้เรือนจำหรือทัณฑสถานแต่ละแห่ง กำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบปลีกย่อยในการวางระเบียบปฏิบัติเป็นการภายในให้รัดกุม และสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของระเบียบนี้ (ระเบียบกรมฯ ลงวันที่ 27 เมษายน 2525)

การเก็บรักษา ไล่ และไขกุญแจเรือนจำ

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

1. ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเก็บรักษาไล่และไขกุญแจเรือนจำ พ.ศ. 2531

1. “ลูกกุญแจ” หมายถึง ลูกกุญแจประตูเรือนจำ ประตูห้องขัง ประตูเรือนนอน ประตูแดน ประตูโรงงาน รวมทั้งประตูห้องเก็บเครื่องมือฝึกวิชาชีพ

“เรือนจำ” หมายความว่ารวมถึง ทัณฑสถาน สถานกักขัง สถานกักกัน ศูนย์อบรม พิเศษ สถานที่อื่นใดที่ใช้ควบคุมผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

2. ในเวลากลางวันของวันปฏิบัติราชการปกติ ภายหลังจากนำผู้ต้องขังลงจาก เรือนนอนแล้ว ให้นำลูกกุญแจไปเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการฝ่ายควบคุมและรักษาการณ โดยให้ หัวหน้าฝ่ายควบคุมและรักษาการณ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้เก็บรักษา และให้จัดทำตู้ที่ มิดชิดเก็บรักษา ภายในทำเป็นช่องหรือที่แขวน พร้อมทั้งทำเครื่องหมายให้ชัดเจนว่า แต่ละช่อง ใช้เป็นที่เก็บลูกกุญแจของสถานที่ใด

เรือนจำและทัณฑสถานที่มีการแบ่งแดนออกเป็นหลายแดน ให้ผู้บังคับแดน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้รับผิดชอบเก็บรักษาลูกกุญแจเรือนนอนไว้ ณ ที่เหมาะสมและ ปลอดภัย การเก็บรักษากุญแจโรงงาน ให้หัวหน้าโรงงานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้เก็บรักษา ลูกกุญแจสถานพยาบาล ให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ควบคุมประจำสถานพยาบาลเป็นผู้เก็บรักษา ส่วนลูกกุญแจอื่นใดเหนือจากที่กล่าวให้หัวหน้าหน่วยงานนั้น ๆ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้เก็บ รักษา

3. ในเวลากลางวันวันหยุดราชการ ให้เวรผู้ใหญ่พิเศษดีเวร หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้รับผิดชอบ ในการเก็บรักษาลูกกุญแจ ตามข้อ 2

4. ให้จัดสมุดควบคุมการใช้กุญแจโดยมีรายการดังนี้ คือ ชื่อผู้รับ ชื่อผู้ส่ง จำนวน ลูกกุญแจ วันเวลาที่รับส่ง สถานที่และวัตถุประสงค์ในการเกิดลูกกุญแจ โดยให้มีการบันทึกไว้เป็น หลักฐานทุกครั้ง

5. การเก็บรักษาลูกกุญแจในเวลากลางคืนให้นำไปเก็บรักษาไว้ที่ประตูเรือนจำ โดยให้หัวหน้าเวรรักษาการณประตูเป็นผู้รับผิดชอบและให้ถือปฏิบัติตามข้อ 3 และข้อ 4 โดย เครื่องครัด

6. เวลา 06.00 น. ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการควบคุมผู้ต้องขัง ไปรับลูก กุญแจจากหัวหน้าเวรรักษาการณประตู หรือผู้มีหน้าที่เก็บรักษาเพื่อนำไปปฏิบัติงานและให้ ลงลายมือชื่อในสมุดควบคุมการใช้กุญแจไว้เป็นหลักฐานทุกครั้งตามข้อ 4

7. เวลาไม่เกิน 18.00 น. เมื่อนำผู้ต้องขังเข้าเรือนนอน และใส่กุญแจเรียบร้อยแล้ว ให้เจ้าหน้าที่นำลูกกุญแจส่งมอบให้หัวหน้าเวรรักษาการณประตูเก็บรักษา หากเจ้าหน้าที่ผู้ใด นำส่งมอบเกินเวลา 18.00 น. ต้องชี้แจงเหตุผล โดยให้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วย

8. ในการใส่กุญแจทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องตรวจสอบความเรียบร้อยและความแข็งแรงของแม่กุญแจ สายยู่ หรืออุปกรณ์อื่นใดที่ใช้ร่วมกับแม่กุญแจนั้นอย่างละเอียดรอบคอบ

9. ในระหว่างเวลา 18.00 น.–06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น หรือภายหลังการนำผู้ต้องขังขึ้นเรือนนอนแล้ว หากมีการไขกุญแจระหว่างเวลาดังกล่าวจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำก่อน เว้นแต่กรณีฉุกเฉิน ให้เวรผู้ใหญ่หรือพัสตีเวรเป็นผู้สั่งอนุญาต

10. ลูกกุญแจตามข้อ 1 ให้จัดทำสำรองไว้ 1 ชุด โดยให้เก็บไว้ที่ปลอดภัยบนที่ทำการเรือนจำและสามารถนำมาใช้ได้ทันทีเมื่อจำเป็น

11. ให้หัวหน้าฝ่ายควบคุม และรักษาการณ์ จัดทำทะเบียนควบคุมกุญแจที่จ่ายให้หน่วยงานต่าง ๆ รับไปโดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ ชื่อกุญแจ หมายเลขกุญแจ สถานที่ใช้กุญแจ และผู้รับลูกกุญแจ

กุญแจที่ใช้ประจำเรือนจำ จะต้องเป็นกุญแจที่เรือนจำกำหนดให้ใช้เท่านั้น ห้ามมิให้ใช้ลูกกุญแจอื่น

นอกจากนั้น กรม ฯ ยังได้มีหนังสือชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้กุญแจเรือนจำโดย สรุปดังนี้

1. ให้เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ มีกุญแจเรือนจำอย่างน้อย 2 ชุด ชุดหนึ่งนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในเรือนจำ โดยให้ส่วนควบคุม ฯ หรือฝ่ายควบคุม ฯ รับผิดชอบกำกับดูแลในการเก็บรักษา โดยจัดทำตู้เก็บรักษากุญแจไว้ที่ส่วนควบคุมหรือฝ่ายควบคุม และอีกชุดหนึ่งเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย (SAFE) ณ ที่ทำการเรือนจำ โดยให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการเรือนจำกำกับดูแลในการเก็บรักษา และสามารถนำมาใช้ได้ทันทีที่มีเหตุจำเป็นหรือเหตุฉุกเฉิน

2. ให้ส่วนควบคุม ฯ หรือฝ่ายควบคุม ฯ จัดทำทะเบียนเพื่อให้สะดวกต่อการใช้และสามารถตรวจสอบได้ เมื่อสูญหายไป

3. ในเวลากลางวันของวันราชการปกติ ให้ส่วนควบคุม ฯ หรือฝ่ายควบคุม ฯ รับกุญแจที่ประตูเรือนจำมาเก็บรักษาไว้ และจ่ายให้แก่ผู้รับผิดชอบ และให้ลงรายการรับ-ส่งในสมุดควบคุมการใช้กุญแจตามที่ระบุไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ และเมื่อใช้เสร็จเรียบร้อยแล้วให้ส่งคืนและเก็บรักษาไว้ที่ตู้เก็บรักษากุญแจที่ส่วนควบคุม ฯ หรือฝ่ายควบคุม ฯ

4. จากข้อ 3 เมื่อนำผู้ต้องขังขึ้นเรือนนอน (ไม่เกินเวลา 18.00 น.) ให้เจ้าหน้าที่นำกุญแจไปส่งมอบให้หัวหน้าเวรประจำการณัฏฐ์ประจำรักษา โดยให้เวรผู้ใหญ่ หรือพัศดีเวรเป็นผู้รับผิดชอบกำกับดูแลในการเก็บรักษา

5. การเก็บรักษากุญแจเรือนจำ ให้ดำเนินการดังนี้

(1) จัดทำตู้สำหรับเก็บรักษากุญแจให้มิดชิด

(2) ภายในตู้ให้ทำเป็นช่อง ๆ หรือที่แขวนกุญแจ โดยระบุที่ช่องหรือที่แขวน และลูกกุญแจให้ชัดเจนว่าเป็นลูกกุญแจใช้กับสถานที่ใด เพื่อสะดวกในการนำไปใช้โดยเฉพาะเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน

(3) มีกุญแจสำหรับปิดตู้เก็บกุญแจอีกชุดหนึ่ง โดยให้ส่วนควบคุม ฯ หรือฝ่ายควบคุมรับผิดชอบในการเก็บรักษากุญแจตามข้อ 3 ไว้

(4) จัดทำสมุดควบคุมการใช้กุญแจเรือนจำ ประจำทั้ง 2 จุด (ประตูเรือนจำ และที่ทำการฝ่ายควบคุม ฯ) เพื่อสะดวกต่อการลงรายการรับ-ส่งกุญแจที่ใช้ประจำวัน

6. เพื่อให้สามารถควบคุมผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันการหลบหนี และก่อเหตุร้ายในเรือนจำและทัณฑสถาน กรณีที่แดนเรือนนอนแยกต่างหากจากแดนอื่น ในเวลากลางวันของวันราชการปกติให้ผู้ต้องขังออกจากแดนเรือนนอน และให้เจ้าหน้าที่ประตูแดนใส่กุญแจประตูแดน มิให้ผู้ต้องขังเข้าไปภายในแดนเรือนนอนอีก กรณีมีเหตุจำเป็นด้วยกิจธุระของเรือนจำ ให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยงานขออนุญาตไปยังส่วนควบคุม ฯ หรือฝ่ายควบคุม ฯ ก่อนที่จะอนุญาตให้ผู้ต้องขังเข้าไปในแดนเรือนนอน ทั้งนี้ ให้ส่วนควบคุม ฯ หรือฝ่ายควบคุม ฯ เป็นผู้กำหนดเวลาเปิด-ปิดประตูแดนเรือนนอนให้แน่นอน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ต่อไป

อนึ่ง ในเวลากลางวันวันหยุดราชการ หากมีความจำเป็นตามที่กล่าวข้างต้น ก็ให้เวรผู้ใหญ่หรือพัศดีเวรเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ทั้งนี้ ขอให้ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน และเจ้าหน้าที่ระดับผู้บังคับบัญชากำกับดูแล ควบคุมการปฏิบัติเกี่ยวกับการเก็บรักษา ใส และไขกุญแจให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ และหนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง โดยเคร่งครัด หากมีปัญหาหรือพบข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานให้รีบดำเนินการแก้ไขโดยทัน่วงทีอย่าให้เกิดการเสียหายแก่ทางราชการขึ้นได้ (หนังสือ กรม ฯ ที่ มท 0905/ว 102 ลงวันที่ 2 ตุลาคม 2540)

การใช้อาวุธปืน

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2485) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ที่ 22/2485 กรมราชทัณฑ์ ได้พิจารณาเห็นเป็นการสมควรที่จะออกระเบียบกรมราชทัณฑ์ ในการนำอาวุธปืนเข้าปฏิบัติหน้าที่ภายในเรือนจำ เฉพาะกรณีปกติให้เหมาะสมและบังเกิดผลดีแก่ทางราชการ จึงได้ออกระเบียบว่าด้วยการใช้อาวุธปืน ดังนี้

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนภายในเรือนจำ พ.ศ. 2531 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2531

1. “เรือนจำ” หมายความว่ารวมถึง ทณฑสถาน สถานกักขัง สถานกักกัน ศูนย์อบรมพิเศษและสถานอื่นใด ที่ใช้ควบคุมผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

2. ห้ามนำอาวุธปืนเข้าไปภายในเรือนจำโดยเด็ดขาด เจ้าพนักงานเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่ถืออาวุธจะเข้าไปติดต่อกายในเรือนจำ ให้ฝากอาวุธปืน กระสุนปืนรวมทั้งกระสุนที่นำออกจากอาวุธปืนแล้วไว้กับเจ้าพนักงานผู้ทำหน้าที่ประตู หรือเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่รับฝากพร้อมกับให้ลงชื่อผู้ฝาก และผู้รับฝากในสมุดไว้เป็นหลักฐานเสร็จแล้ว ให้เก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยทุกครั้ง ทั้งนี้ เว้นแต่เจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์ในเวลากลางคืน

ในกรณีฉุกเฉินจะต้องปฏิบัติตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นั้น ไม่อยู่ในบังคับแห่งระเบียบข้อนี้

3. ให้จ่ายอาวุธปืนยาว พร้อมกระสุนไม่เกิน 3 นัด แก่เจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์กลางคืน สำหรับเวรผู้ใหญ่และพัศดีเวรให้จ่ายปืนพกพร้อมกระสุนไม่เกิน 1 ชุด จำนวนอาวุธปืนยาวที่จะนำเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองเป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสม

4. เรือนจำใดที่ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองทณฑสถาน พิจารณาเห็นว่าสถานการณ์แห่งเรือนจำไม่เหมาะสม หรือไม่จำเป็น ต้องใช้อาวุธปืนขณะปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์กลางคืน ก็ให้พิจารณาสั่งการในทางที่เป็นประโยชน์แก่การควบคุมผู้ต้องขัง

5. ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ให้ผู้ใช้อาวุธปืนถืออาวุธปืนและกระสุนปืนติดตัวอยู่ตลอดเวลาและให้ระมัดระวังอย่าใช้อาวุธปืนหรือกระสุนปืนตกอยู่ในความครอบครองของผู้ต้องขัง

6. ก่อนนำผู้ต้องขังลงจากเรือนนอนในตอนเช้าให้นำอาวุธปืน พร้อมกระสุนที่นำเข้ามา ปฏิบัติหน้าที่ส่งมอบให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเก็บรักษาไว้ โดยให้จัดทำสมุดรับส่ง เก็บรักษาอาวุธปืนไว้เป็นหลักฐานและให้เวรผู้ใหญ่และพัศดีเวรเป็นผู้ควบคุม ตรวจสอบในการเก็บอาวุธปืน

7. ให้ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถานถือปฏิบัติตามระเบียบนี้ นอกจากนี้ กรมฯ ยังได้มีหนังสือชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนโดยสรุป ดังนี้

1. ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนภายในเรือนจำ พ.ศ. 2531 กำหนดไว้ว่าในเวลากลางวันห้ามนำอาวุธปืนเข้าไปในเรือนจำโดยเด็ดขาด โดยฝากไว้ที่ประตูเรือนจำ สำหรับเวลากลางคืนหากเรือนจำเห็นว่า มีความจำเป็นก็ให้จ่ายอาวุธปืนยาวพร้อมกระสุนไม่เกิน 3 นัด ให้เจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่เวรรักษาการณ์กลางคืน ส่วนปืนพกให้จ่ายแก่พัศดี นำเข้าไปรักษาการณ์ภายในเรือนจำ โดยให้นำออกไปเมื่อนำผู้ต้องขังลงจากเรือนนอนในตอนเช้า ส่วนจำนวนอาวุธปืนที่จะนำเข้าไปในเรือนจำในเวลากลางคืนนั้น ให้เป็นดุลยพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำ นอกจากนี้หากเรือนจำใดเห็นว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำอาวุธปืนเข้าไปรักษาการณ์ในเวลากลางคืน เช่น มีป้อมรักษาการณ์แล้วจะดเสียก็ได้ โดยให้เป็นดุลยพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำเช่น

2. ในกรณีฉุกเฉินที่ต้องปฏิบัติตาม มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ไม่ให้นำระเบียบนี้มาใช้บังคับ (หนังสือ กรมฯ ที่ มท 0905/ว 46 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2540)

การใช้ไม้ตะบอง

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ มาตรา 16 เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธนอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้

1. เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ
2. เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อการจู่โจม หรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูรั้ว หรือกำแพงเรือนจำ
3. เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น

กฎกระทรวง ฯ (ฉบับที่ 4) ข้อ 1 อาวุธที่เจ้าพนักงานเรือนจำพึงใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ มี 3 ชนิด คือ

1. ปืนพก
2. ปืนยาว
3. ไม้ตะบองขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.50 เซนติเมตร ยาว 50 เซนติเมตร

กฎกระทรวง ฯ (ฉบับที่ 4) ข้อ 2 (3) ไม้ตะบองถือ หรือใส่ของร้อยติดกับเข็มขัด ด้านซ้าย

การใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานขั้นต่ำ ฯ ข้อ 33 เครื่องพันธนาการต่าง ๆ เช่น กุญแจมือ โซ่ ตรวน และ เสื่อทรมาน เป็นต้น ไม่พึงใช้เพื่อลงทัณฑ์ ทั้งโซ่และตรวนก็ไม่พึงใช้เพื่อพันธนาการเช่นกัน เครื่องพันธนาการใด ๆ ไม่พึงใช้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

ก. ป้องกันการหลบหนีในระหว่างย้ายผู้ต้องขัง และจะต้องถอดออกเมื่ออยู่ต่อหน้า ศาลหรือส่งตัวให้เจ้าหน้าที่เรือนจำแล้ว

ข. เพื่อเหตุผลทางแพทย์ ตามคำสั่งแพทย์

ค. โดยคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ เมื่อไม่อาจใช้วิธีอื่นในอันที่จะป้องกันมิให้ผู้ต้องขังทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่น หรือทำลายทรัพย์สิน ในกรณีนี้ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องปรึกษา แพทย์ทันที และรายงานเสนอผู้บังคับบัญชา

มาตรฐานขั้นต่ำ ฯ ข้อ 34 แบบและวิธีการใช้เครื่องพันธนาการ พึงได้รับความเห็นชอบ จากผู้มีอำนาจบริหารงานราชทัณฑ์ส่วนกลาง การใช้เครื่องพันธนาการนี้จะต้องไม่นานเกิน ความจำเป็น

พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ มาตรา 14 ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่

- (1) เป็นบุคคลที่น่าจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น
- (2) เป็นบุคคลวิกลจริต หรือจิตไม่สมประกอบอันอาจเป็นอันตรายต่อผู้อื่น
- (3) เป็นบุคคลซึ่งน่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม
- (4) เมื่อถูกควบคุมตัวไปนอกเรือนจำ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นเป็น

การสมควรที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ

(5) เมื่อรัฐมนตรีสั่งว่า เป็นการจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการเนื่องจากสภาพ ของเรือนจำหรือสภาพการณ์ของท้องถิ่น

ภายใต้บังคับอนุมาตรา (4) และ (5) แห่งมาตรานี้ ให้พัศดีเป็นเจ้าหน้าที่มีอำนาจที่จะสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังและที่จะเพิกถอนคำสั่งนั้น

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 25 เครื่องพันธนาการอันพึงใช้แก่ผู้ต้องขังนั้นกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

- (1) ตรวน
- (2) กุญแจมือ
- (3) โซล่ล่าม

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 26 ตรวนมี 2 ขนาด คือ

- (1) ขนาดที่ 1 วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 กิโลเมตร
- (2) ขนาดที่ 2 วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง 17 กิโลเมตร

ลูกโซ่ระหว่างวงแหวนนั้นมิให้ใช้สั้นกว่า 50 เซนติเมตร และมีให้ยาวกว่า 75 เซนติเมตร กั้นมิให้เส้นผ่าศูนย์กลางมากกว่า 17 มิลลิเมตร

โดยปกติให้ใช้ขนาดที่ 1 เว้นแต่เมื่อเห็นจำเป็นหรือได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษผู้ต้องขังนั้นแล้วมีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป หรือเป็นผู้ต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ขนาดที่ 2 ก็ได้

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 27 กุญแจมือ ให้ใช้ตามแบบและขนาดซึ่งกรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ ส่วนโซ่ล่ามให้ใช้ขนาดตามที่กำหนดไว้สำหรับตรวน

เมื่อมีเหตุน่าเชื่อว่าผู้ต้องขังจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายผู้อื่น และเห็นว่าไม่มีทางอื่นจะป้องกันได้ดีกว่าจึงให้ใช้กุญแจมือหรือโซ่ล่ามเพิ่มขึ้นจากตรวนได้

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 28 ในกรณีที่ต้องนำตัวคนต้องขังหรือคนฝากไปนอกเรือนจำ ถ้าจะใช้เครื่องพันธนาการ ให้ใช้กุญแจมือเว้นแต่คนต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ตรวนก็ได้

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 29 เครื่องพันธนาการซึ่งกำหนดไว้ในกฎนี้ มิให้ใช้แก่ผู้ต้องขังอายุเกิน 60 ปี หรือผู้ต้องขังหญิง เว้นแต่เป็นคนด้อยหรือเสียจริต ซึ่งจำเป็นต้องป้องกันมิให้ก่อภัยอันตราย หรือเป็นผู้ต้องขังชายซึ่งดำเนินตามความในข้อก่อน

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 30 ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการอย่างอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในกฎนี้ เว้นแต่ในกรณีที่จำเป็น ผู้บัญชาการเรือนจำจะอนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการอย่างอื่นซึ่งเห็นว่าเบากว่าที่กำหนดไว้ในกฎนี้ก็ได้

ขนาดของตรวนและการใช้ตรวนกับกำหนดโทษของผู้ต้องขังตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ข้อ 26 กรมราชทัณฑ์พิจารณาเห็นว่า ตรวนในลักษณะที่กล่าวไว้นี้ลักษณะที่ทรมาณผู้ต้องขัง จึงได้มีการปรับปรุงรูปแบบของเครื่องพันธนาการ (ตรวน) ให้มีความทันสมัย ขนาดเล็ก น้ำหนักเบาและแข็งแรงทนทาน เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศที่เจริญแล้ว จึงได้มี

การแก้ไขกฎกระทรวง น. เสียใหม่ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ 2479 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวงไว้ดังนี้

ให้ยกเลิกข้อความในข้อ 25, 26, 27 และ 28 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 25 เครื่องพันธนาการที่จะใช้แก่ผู้ต้องขังนั้นมี 4 ประเภท คือ

- (1) ตรวน
- (2) กุญแจมือ
- (3) กุญแจเท้า
- (4) โซล่ล่าม

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 26 ตรวนมี 3 ขนาด คือ

- (1) ขนาดที่ 1 วัดเส้นผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 10 มิลลิเมตร
- (2) ขนาดที่ 2 วัดเส้นผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 12 มิลลิเมตร
- (3) ขนาดที่ 3 วัดเส้นผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 17 มิลลิเมตร

โซ่ระหว่างวงแหวนของตรวนขนาดที่ 1 และขนาดที่ 3 ให้มีความยาวไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร และไม่เกิน 75 เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดผ่าศูนย์กลางเหล็กสำหรับขนาดที่ 1 ไม่เกิน 10 มิลลิเมตร และสำหรับขนาดที่ 3 ไม่เกิน 17 มิลลิเมตร ส่วนโซ่ระหว่างวงแหวนของตรวนขนาดที่ 2 ให้มีความยาวไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร และไม่เกิน 70 เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ ซึ่งวัดผ่าศูนย์กลางเหล็กไม่เกิน 4.75 มิลลิเมตร

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 27 กุญแจมือให้เป็นไปตามแบบและขนาดซึ่งกรมราชทัณฑ์กำหนดไว้

กุญแจเท้าให้เป็นไปตามแบบที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ เว้นแต่ขนาดของโซ่ระหว่างกุญแจเท้าทั้งสองข้างต้องมีความยาวไม่น้อยกว่า 38 เซนติเมตร และไม่เกิน 50 เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดผ่าศูนย์กลางเหล็กไม่เกิน 4.75 มิลลิเมตร

โซ่ล่ามให้มีขนาดตามที่กำหนดไว้สำหรับตรวนขนาดที่ 1 และขนาดที่ 3

กฎกระทรวง ฯ ข้อ 28 การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังนั้น โดยปกติให้ใช้ตรวนขนาดที่ 1 หรือขนาดที่ 2 หรือกุญแจเท้า เว้นแต่เห็นว่ามีเหตุจำเป็นหรือศาลได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้ต้องขังตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือเป็นผู้ต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ตรวนขนาดที่ 3 ก็ได้

เมื่อมีเหตุน่าเชื่อว่าผู้ต้องขังจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายผู้อื่น และเห็นว่าไม่มีทางอื่นที่จะป้องกันได้ดีกว่า ให้ใช้กุญแจมือหรือโซ่ล่ามเพิ่มขึ้นนอกจากตรวนหรือกุญแจเท้าได้

ในกรณีที่ต้องนำตัวคนต้องขังหรือคนฝากไปนอกเรือนจำ ถ้าจะใช้เครื่องพันธนาการให้ใช้กุญแจมือ เว้นแต่คนต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ตรวนหรือกุญแจเท้าก็ได้ (กฎกระทรวงฉบับที่ 11 พ.ศ. 2541)

แต่ยังปรากฏว่าเรือนจำและทัณฑสถานหลายแห่งคงใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังไม่เป็นไปตามที่กรม ฯ สั่งการ จนปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชนอยู่บ่อย ๆ ทำให้บุคคลทั่วไปเข้าใจว่ากรมราชทัณฑ์ให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างไร้มนุษยธรรม กรมฯ จึงได้มีหนังสือแจ้งให้เรือนจำ / ทัณฑสถานถือปฏิบัติดังนี้

1. ให้เรือนจำ/ ทัณฑสถานพิจารณาใช้ตามความจำเป็นเพื่อความปลอดภัยในการควบคุม

2. ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการ เพื่อลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย และเรือนจำที่มีสภาพความมั่นคงแข็งแรง ให้หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ สำหรับเรือนจำที่สภาพไม่มั่นคงแข็งแรงและมีผู้ต้องขังอุกฉกรรจ์ไม่น่าไว้วางใจ การควบคุมผู้ต้องขังดังกล่าวให้จำกัดสถานที่ และมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลใกล้ชิดตลอดเวลา หากไม่สามารถดำเนินการดังกล่าวได้และเรือนจำพิจารณาแล้วว่าจำเป็นต้องใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังก็อย่าใช้อย่างพร่ำเพรื่อ และให้พิจารณาระยะเวลาที่ใช้ด้วยเพื่อมิให้ผู้ต้องขังมีความรู้สึกว่าตนเองถูกลงโทษซ้ำซ้อน คือ ถูกจำคุกแล้วยังถูกจำตรวนอีก

3. กรณีนำผู้ต้องขังไปศาล ให้เรือนจำพิจารณาใช้เครื่องพันธนาการให้เหมาะสมกับคดีสภาพของผู้ต้องขัง รวมทั้งถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้ การรับส่งผู้ต้องขังไปศาลให้กระทำโดยมิติดชิดอย่าให้เป็นเป้าสายตาของสาธารณชน โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ถูกใส่เครื่องพันธนาการ (หนังสือกรม ญ ที่ มท 0905/ว 4 ลงวันที่ 9 มกราคม 2538)

การจัดสวัสดิการต่อผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรือนจำและทัณฑสถานด้วยวิธีควบคุม เพื่อลงโทษและควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนี เป็นภารกิจประการแรก การแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้ภายหลังพ้นโทษ เป็นภารกิจหลักประการที่ 2 ในภารกิจหลักทั้งสองประการนี้ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อการควบคุม หรือเพื่อการแก้ไขให้กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี สวัสดิการผู้ต้องขังเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ต้องขัง คือ มนุษย์เช่นเดียวกัน มีความต้องการเหมือนบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงมนุษย์ทั่วไป และได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

วัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้นตามสมควร
2. เพื่อปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักทฤษฎีวิทยา หลักเมตตารธรรมและมนุษยธรรม
3. เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ
4. เพื่อประโยชน์ในการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยไม่ก่อเหตุวุ่นวาย
5. เพื่อเตรียมความพร้อมในการที่จะรับการอบรม แก้ไขตามโปรแกรมที่เหมาะสม ให้กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี

ดังนั้น เพื่อให้การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังเป็นไปตามหลักทฤษฎีวิทยา กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติและนโยบายของกรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ จึงได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการผู้ต้องขังสำหรับผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเพื่อให้การปฏิบัติงานด้านสวัสดิการผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

สวัสดิการผู้ต้องขังในภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ประกอบด้วย

1. สวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ปัจจัย 4) ได้แก่
 - ก. อาหารในปริมาณเพียงพอและคุณภาพเหมาะสมแก่ร่างกาย
 - ข. ที่อยู่อาศัยที่ถูกต้องอนามัยไม่แออัดยัดเยียด
 - ค. เครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ
 - ง. ยารักษาโรค
2. สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล
3. สวัสดิการด้านการศึกษา
4. สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง
5. สวัสดิการด้านกีฬาและนันทนาการ

1. สวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ปัจจัย 4)

ก. อาหาร

การจัดสวัสดิการด้านอาหาร ถือเป็นสวัสดิการที่สำคัญที่สุดเพราะผู้ต้องขังไม่สามารถหาซื้อกินเองได้เช่นบุคคลภายนอก หลายครั้งที่ผู้ต้องขังก่อจลาจลภายในเรือนจำทั้งในประเทศและต่างประเทศ มักเกิดจากอาหารไม่มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอ อาหารจำเจซ้ำซาก ฉะนั้น การกำหนดปริมาณอาหารสำหรับผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ได้กำชับเรือนจำ

และทัศนสถานต่าง ๆ ให้จัดอาหารให้ผู้ต้องขังในแต่ละวันให้ครบ 5 หมู่ คือ โปรตีน คาโบไฮเดรต ไขมัน เกลือแร่ และวิตามิน โดยคำนึงถึงหลักสุขภาพอนามัยและมนุษยธรรม ภายใต้เงินงบประมาณที่ได้รับ โดยเฉพาะข้าวได้กำหนดไว้ว่าปริมาณข้าวต่อผู้ต้องขัง 1 คน ถัวเฉลี่ยวันละ 850-950 กรัม แต่ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้ปรับลดปริมาณข้าวสารกล้างจ้าว ข้าวสารกล้างเหนียวที่ใช้เลี้ยงผู้ต้องขัง วันละไม่เกิน 500 กรัม ต่อคน ต่อวัน (หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ ยธ 0703 / 1876 ลงวันที่ 8 กันยายน 2548 เนื้อสัตว์และถั่ว 120 กรัม ไขมันจากพืชและสัตว์ 80 กรัม ผักสีเขียว 200 กรัม ผักไม่มีใบ 150 กรัม ส่วนเครื่องปรุงต่าง ๆ ให้กำหนดปริมาณตามสมควร สำหรับจัดเลี้ยงผู้ต้องขัง วันละ 3 มื้อ คือ เช้า กลางวัน และเย็น และในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ก็ให้จัดอาหารหวานคาวเพิ่มเป็นกรณีพิเศษอีกด้วย ในกรณีผู้ต้องขังป่วยให้จัดอาหารสำหรับคนป่วย โดยให้มีอาหารเสริมบำรุงร่างกาย สำหรับผู้ต้องขังที่มีเชื้อชาติหรือเป็นชาวต่างประเทศ ให้จัดเลี้ยง เช่น ผู้ต้องขังชาวไทยและจะต้องไม่ขัดต่อลัทธิศาสนาของผู้ต้องขัง

ทั้งนี้ กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำรายการอาหารประจำวันแยกเป็นแต่ละภาค โดยพิจารณาจากวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของแต่ละท้องถิ่น วัตถุประสงค์ คุณภาพ และเหมาะสมถึงงบประมาณค่าอาหารผู้ต้องขังที่กรมราชทัณฑ์ได้รับ

ข. ที่อยู่อาศัย

หมายถึง ที่อยู่อาศัยภายในเรือนจำและทัศนสถาน ที่ผู้ต้องขังจะต้องใช้ชีวิตประจำวันในการทำงานพักผ่อน ออกกำลังกาย กินอยู่หลับนอน กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดเป็นมาตรฐานว่าผู้ต้องขัง 1 คน จะใช้พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนนอน 2.25 ตารางเมตร หากปฏิบัติได้ตามมาตรฐานนี้ผู้ต้องขังก็จะไม่อยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด หากผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียดเมื่อใดก็จะก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ขาดการพักผ่อนที่เพียงพอ เป็นสาเหตุแห่งการแหกหักหลบหนีหรือก่อจลาจลภายในเรือนจำ

ค. เครื่องนุ่งห่ม

หมายถึง เครื่องนุ่งห่มที่พอเพียงและป้องกันความร้อนหนาว สวัสดิการที่กรมราชทัณฑ์จัดให้ผู้ต้องขังได้แก่

ก. ถ้าเป็นชายให้จ่าย

- (1) เสื้อผ้าและกางเกง 2 สำหรับ
- (2) ผ้าอาบน้ำ 1 ผืน
- (3) ผ้าห่มนอน 1 ผืน
- (4) เสื้อปูนอน 1 ผืน

ข. ถ้าเป็นหญิงให้จ่าย

- (1) เสื้อและเครื่องนุ่งห่ม 2 สำหรับ
- (2) ผ้าห่มนอน 1 ผืน
- (3) เสื้อปูนอน 1 ผืน
- (4) สิ่งให้เฉพาะหญิงตามที่อธิบดีเห็นว่าจำเป็น

จะเห็นได้ว่านอกจากเครื่องนุ่งห่มที่เป็นเครื่องแบบผู้ต้องขังแล้ว ยังหมายถึงสิ่งจำเป็นอื่น ๆ เช่น ผ้าอาบน้ำ ผ้าห่มและเสื้อปูนอน อีกด้วย

ง. ยารักษาโรค

ปัจจุบันนี้ยารักษาโรคที่ให้แก่ผู้ต้องขังป่วยเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลซึ่งรวมถึงบริการทางการแพทย์ การกำหนดให้มีสถานพยาบาลในเรือนจำและทัณฑสถาน

2. สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

คือ สวัสดิการที่ให้แก่ผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยทั้งกายและจิตซึ่งรวมถึงผู้ต้องขังที่ติดฝิ่น ักัญชาสิ่งเสพติดอย่างอื่นอาการร้ายแรง หรือหญิงที่ครรภ์หรือมีลูกอ่อน ให้จัดเป็นผู้ป่วยโดยอนุโลม

การรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสิ่งจำเป็นทั้งในด้านการปกครอง เหตุผลทางการแพทย์และหลักมนุษยธรรม ทั้งยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการอนามัย และสุขภาพ สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล จะต้องยึดหลักคุณธรรมและมนุษยธรรมอย่างสูง เพราะผู้ต้องขังเป็นผู้ที่หมดโอกาสที่จะออกไปรับการรักษาภายนอกเรือนจำด้วยตนเองได้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ยากไร้ ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกับครอบครัว บรรพบุรุษและสิ่งแวดล้อมในเรือนจำ ความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังเจ็บป่วยมากกว่าบุคคลภายนอก หากป่วยหนักและไม่ได้รับการรักษาพยาบาล การวิเคราะห์โรคที่ถูกต้อง ผู้ต้องขังก็จะหมดหวังและเสียขวัญและกำลังใจ เพราะฉะนั้นความเมตตาเอาใจใส่ที่ได้รับ จึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้ต้องขังป่วยและเป็นสิ่งช่วยลดความกังวลใจของครอบครัวผู้ต้องขัง

3. สวัสดิการด้านการให้การศึกษา

กรมราชทัณฑ์ มีนโยบายในการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัย เพื่อปรับเปลี่ยนสภาพร่างกายและจิตใจให้มีความพร้อมก่อนที่จะกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับสังคมภายนอกอย่างปกติสุข โดยนำกระบวนการศึกษามาใช้เป็นแนวทางสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน 135 แห่ง ได้รับการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ผู้ต้องขังสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประกอบอาชีพ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว ภายหลังพ้นโทษ

การจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนงบประมาณด้านครูผู้สอนให้กับเจ้าหน้าที่ในเรือนจำและทัณฑสถาน อุปกรณ์ การเรียนการสอน การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาสายอาชีพตลอดจนการติดตั้งชุดอุปกรณ์รับสัญญาณ ดาวเทียม เพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ด้านวิชาชีพพระยะสันจากสำนักงานคณะกรรมการ อชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เช่นเดียวกันระดับอุดมศึกษาได้รับความร่วมมือจาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ โดยส่วนส่งเสริมการศึกษา สำนักพัฒนาพฤตินิสัย ได้กำหนดนโยบายด้านการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยนำกระบวนการทางการศึกษามา เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ดังนี้

3.1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ต้องขังที่จะเข้ารับบริการต้อง ผ่านกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อให้ทราบข้อมูลรายละเอียดของผู้ต้องขังแต่ละราย ในพื้นฐานด้านการศึกษาอาชีพเดิมเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมายทุกคน การจัดการศึกษาดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เรือนจำและทัณฑสถาน ต้องดำเนินการสนองนโยบายรัฐบาล ในการพัฒนาคนในประเทศ

3.2 การศึกษาสายวิชาชีพ ส่งเสริมการจัดการศึกษาวิชาชีพ ดำเนินการจัดสาขา วิชาชีพพระยะสัน ตั้งแต่ 30-300 ชั่วโมง ที่ เป็นความต้องการของตลาดแรงงานและ สถานประกอบการ โดยติดต่อประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้ามาช่วยสนับสนุน การจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขัง ปีละประมาณ 10-12 สาขา และมีการขยายโอกาสให้ผู้ต้องขังได้รับ การศึกษาที่สูงขึ้นในระดับ ปวช. และ ปวส.

3.3 การศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้ผู้ต้องขังได้รับ การศึกษาต่อที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษา (มธว.) สมัครเรียนได้ 2 หลักสูตร คือ ระดับปริญญาตรี ผู้ต้องขังจะต้องจ่ายค่าเล่าเรียนต่อภาคเรียน 1,500 บาท/คน และโครงการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อศึกษาค้นคว้าตนเอง โดยใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลจากสื่อการสอนในการจัดกิจกรรม

รูปแบบต่างๆ จากการจัดมุม มสธ. ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาหาความรู้จากตำราแบบเรียน และจากสื่อต่างๆ

3.4 การจัดการศึกษาอรรถยาศัย เป็นการจัดการศึกษาที่หลากหลายรูปแบบในการเลือกเข้ารับบริการต่าง ๆ ให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาด้วยตนเอง ได้มีความรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงวิทยาการต่าง ๆ โดยจัดให้มีห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ สาระต่างๆ จัดบริการข่าวสารข้อมูล โดยจัดบอร์ดประจำและเคลื่อนที่ เสี่ยงตามสาย ห้องสมุดกลาง ห้องสมุดเคลื่อนที่ การให้ข้อมูลความรู้ โดยใช้สื่อสารวิทัศน์โดยให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และใช้ตำราเอกสารให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.5 การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ โดยการนำกิจกรรมการฝึกอบรมลูกเสือวิสามัญ ลูกเสือชาวบ้าน ยุวกาชาดนอกโรงเรียน เพื่อให้ทุกคนมีความยึดมั่นต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนส่วนรวม สร้างค่านิยมและเจตคติที่ดี

4. สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ยากจนและมักจะเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อมาต้องโทษ ปัญหาต่างๆ ก็ทับทวีมากขึ้น ผู้ต้องขังจะอยู่ในฐานะที่ช่วยตัวเองไม่ได้ทุกด้าน ถ้าครอบครัวพอมีฐานะก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านต่าง ๆ ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวอาจจะเนื่องจากครอบครัวอยู่ห่างไกล ฐานะยากจนและผู้ต้องขังบางประเภท เช่น ผู้ต้องขังคดียาเสพติดหรือผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำเป็นนิสัย ครอบครัวมักจะเอือมระอา ผู้ต้องขังจึงขาดการติดต่อกับครอบครัว บางครั้งครอบครัวไม่ทราบว่าต้องโทษ ผู้ต้องขังเหล่านี้จะเป็นภาระของกรมราชทัณฑ์ ส่วนสวัสดิการที่เป็นปัจจัย 4 ที่กรมราชทัณฑ์จัดให้ไม่สามารถทำให้มีชีวิตอยู่อย่างเช่นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ในสภาพร่างกายและสิ่งแวดล้อมที่สกปรกเป็นบ่อเกิดแห่งโรคภัยไข้เจ็บ สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งเสริมสร้างให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

ความหมายของสวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง

หมายถึง การจัดสวัสดิการให้ผู้ต้องขังในด้านสิ่งของเครื่องใช้เพื่อการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการให้สวัสดิการโดยการยอมรับในด้านสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง

สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง ครอบคลุมไปถึงการสุขาภิบาลเรือนจำ สิ่งของเครื่องใช้เป็นสวัสดิการผู้ต้องขังในด้านนี้ จึงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เครื่องใช้ขนานามัยส่วนรวม คือ วัสดุที่ใช้ในการทำความสะอาดสถานที่ภายใน เรือนจำและทัณฑสถานหรือใช้ในการสุขาภิบาลเรือนจำ ได้แก่

- 1.1 น้ำยากำจัดแมลง
- 1.2 น้ำยาดับกลิ่นและฆ่าเชื้อโรค
- 1.3 น้ำยาล้างภาชนะ

2. เครื่องใช้ขนานามัยส่วนตัว คือ วัสดุที่ใช้ในการทำความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้า และเครื่องหลับนอนของผู้ต้องขัง ได้แก่

- 2.1 สบู่ฟอกตัว
- 2.2 ผงซักฟอก
- 2.3 แปรงสีฟัน
- 2.4 ยาสีฟัน
- 2.5 ชันอาบน้ำ
- 2.6 รองเท้าฟองน้ำ
- 2.7 ผ้าอนามัย

5. สวัสดิการด้านกีฬาและนันทนาการ

ชีวิตประจำวันของผู้ต้องขัง เป็นชีวิตที่อยู่ในกำแพงสี่เหลี่ยม เป็นชีวิตที่ขาดอิสรภาพ จำเจ ซ้ำซาก ต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของเรือนจำรวมทั้งต้องทำงานให้เรือนจำ ทำให้เกิดความเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บ อាកารทางจิตและประสาท และอาจเป็นสาเหตุให้เกิดความวุ่นวายในเรือนจำ ผู้ต้องขังก่อการทะเลาะวิวาทกันด้วยความเครียด การจัดกิจกรรมให้ผู้ต้องขังได้ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ จึงเป็นการผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวัน และทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง

ความหมายของสวัสดิการด้านกีฬาและนันทนาการ

หมายถึง สวัสดิการที่จัดให้ผู้ต้องขังได้ออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจ นันทนาการต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจและร่างกาย

วัสดุอุปกรณ์ที่จัดเป็นสวัสดิการในด้านนี้ ประกอบด้วย เครื่องกีฬาต่าง ๆ ทั้งในร่มและกลางแจ้ง เช่น ตะกร้อ ฟุตบอล ปิงปอง แบดมินตัน หมากรูก หมากฮอส เป็นต้น

เรือนจำอาจจะจัดกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ เป็นครั้งคราว ส่วนการบริหารกรมราชทัณฑ์ได้สั่งการให้เรือนจำและทัณฑสถาน จัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ออกกำลังกายทุกวันในตอนเช้า เมื่อนำผู้ต้องขังลงจากเรือนนอนและได้กำชับให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดให้

มีลานกีฬาสำหรับผู้ต้องขังได้ออกกำลังกายทุกแห่ง นอกจากนั้นยังจัดให้มีนันทนาการ เช่น โทรทัศน์วีดีโอ วิทยุ ดนตรี ตลอดจนกิจกรรมด้านนันทนาการต่าง ๆ ที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดขึ้น

นอกเหนือจากสวัสดิการผู้ต้องขังที่กล่าวมาแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังจัดสวัสดิการเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้พบปะญาติเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจได้ ปรีกษาหรือในเรื่องต่าง ๆ ให้คลายความกังวลใจ และยังมีสวัสดิการร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ในราคาที่ไม่แพงกว่าภายนอก เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ซื้อหาสิ่งของที่จำเป็น

การจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง รัฐเป็นผู้จัดหาให้ เป็นการ จัดสวัสดิการด้านการกินอยู่ที่พอสมควร ไม่ดีหรือเลวกว่าความเป็นอยู่ของคนธรรมดาภายนอกเรือนจำมากนัก นอกเหนือจากสวัสดิการขั้นพื้นฐานแล้ว ยังมีสวัสดิการด้านอื่น ๆ ที่จัดให้เพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขัง สวัสดิการต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้คน ที่กระทำผิดไปแล้วได้คิดกลับตัวเป็นคนดี และเป็นประโยชน์ต่อสังคมเมื่อพ้นโทษออกไป

2. เรือนจำพิเศษธนบุรี

1. ประวัติความเป็นมา

เรือนจำพิเศษธนบุรี ก่อสร้างขึ้นด้วยเงินงบประมาณของทางราชการจำนวน 691,972,000 บาท เริ่มดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2537 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 3 ปี ณ บริเวณหมู่ที่ 3 แขวงบางบอน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร บนที่ดินซึ่งกรมราชทัณฑ์ซื้อจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อรองรับผู้กระทำผิดอาญาในเขตฝั่งธนบุรีทุกคดีความ เริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2537 ทำการย้ายผู้ต้องขังที่ฝากขังไว้กับเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร รุ่นแรก จำนวน 200 คน ไปคุมขัง ณ เรือนจำพิเศษธนบุรี เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2537 และเริ่มรับตัวผู้ต้องขังโดยตรงจากศาลอาญาธนบุรี ศาลแขวงธนบุรี ศาลอาญาและศาลจังหวัดตลิ่งชัน นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สถานที่ตั้ง

เรือนจำพิเศษธนบุรี เป็นราชการบริหารส่วนกลาง สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เลขที่ 91/1 หมู่ที่ 3 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ห่างจากสำนักงานเขตบางบอนประมาณ 3 กิโลเมตร ห่างจากศาลอาญาธนบุรี และศาลแขวงธนบุรี

ประมาณ 8 กิโลเมตร ห่างจากสถานีตำรวจนครบาลแสมดำประมาณ 5 กิโลเมตร และห่างจากสถานีตำรวจนครบาลบางบอนประมาณ 2 กิโลเมตร

แนวเขตที่ดินและอาณาเขตเรือนจำ

พื้นที่ภายในกำแพงเรือนจำพิเศษธนบุรี 28 ไร่ 3 งาน 64 ตารางวา

พื้นที่ภายนอกกำแพงเรือนจำพิเศษธนบุรี 38 ไร่ 1 งาน 71 ตารางวา

อำนาจหน้าที่และภารกิจ

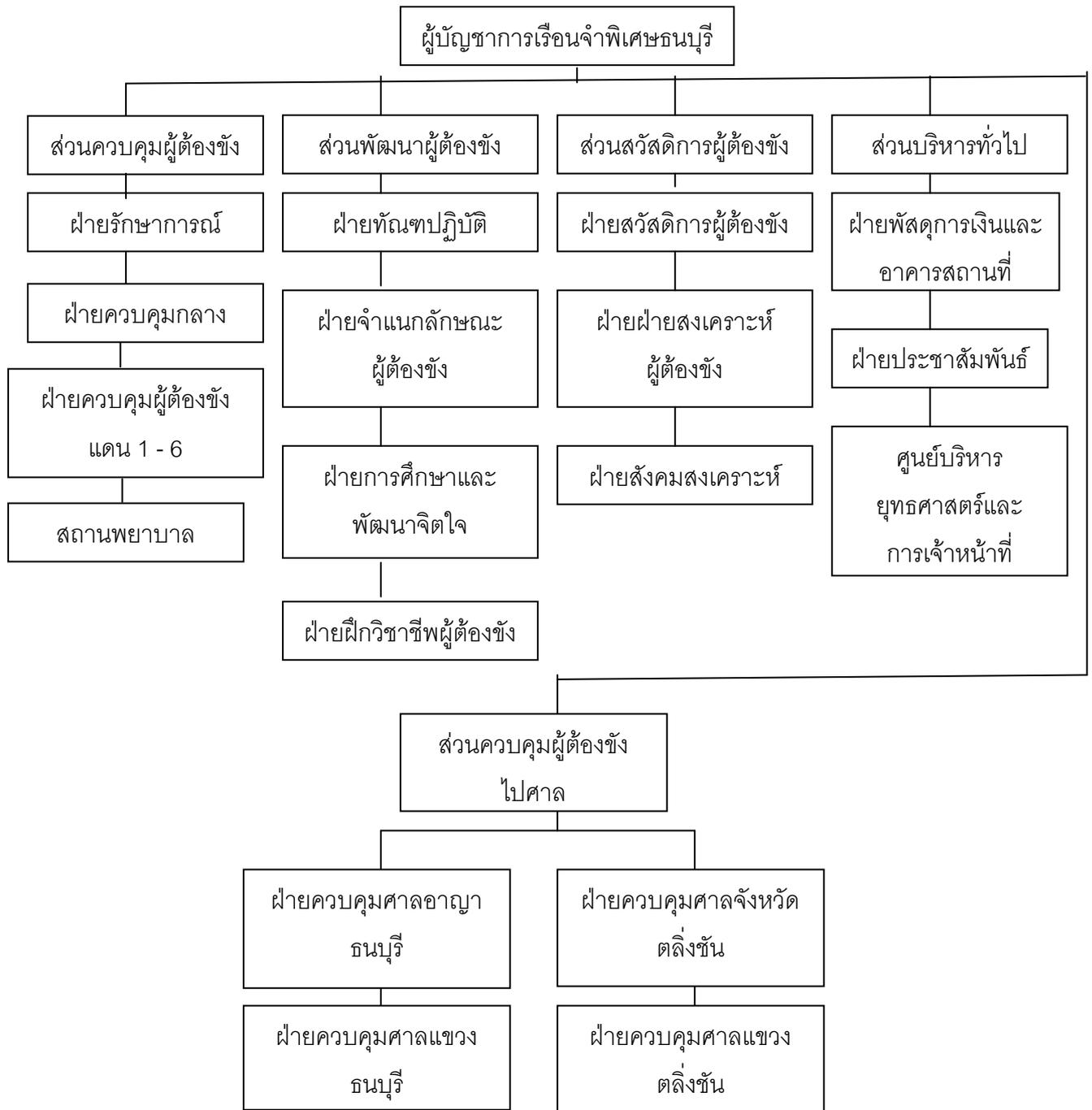
เรือนจำพิเศษธนบุรี มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล และคำสั่งลงโทษของผู้มีอำนาจตามกฎหมายให้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้ต้องขังสำนึกผิดและมีความพร้อมที่จะประพฤติเป็นพลเมืองดี ประกอบอาชีพสุจริตและอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้เมื่อพ้นโทษแล้วสรุปได้ดังนี้

1. มีฐานะเป็นเรือนจำพิเศษ
2. เป็นสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังเพศชายอยู่ระหว่างการสอบสวนของตำรวจอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล อยู่ระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา ทุกประเภทคดี ซึ่งเกิดขึ้นในเขตอำนาจศาลอาญาธนบุรี ศาลแขวงธนบุรี ศาลจังหวัดตลิ่งชัน และศาลแขวงตลิ่งชัน
3. ควบคุมผู้ต้องขังเพศชายคดีเด็ดขาดทุกประเภทคดี ซึ่งมีกำหนดโทษไม่เกิน 7 ปี
4. ให้การศึกษาอบรม พัฒนาปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม และให้การฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง
5. ดำเนินการด้านทัณฑปฏิบัติ จัดสวัสดิการให้การสงเคราะห์และพัฒนาสุขภาพอนามัยแก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการสุขภาพเรือนจำ

2. การแบ่งส่วนราชการภายในเรือนจำพิเศษธนบุรี

แผนภูมิที่ 2.1

การแบ่งส่วนราชการภายในเรือนจำพิเศษธนบุรี

ที่มา: ศูนย์บริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาเรือนจำพิเศษธนบุรี

เรือนจำพิเศษธนบุรี มีผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษธนบุรี เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด แบ่งส่วนราชการภายในเรือนจำออกเป็น 5 ส่วน ซึ่งปฏิบัติงานโดยมีสายการบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการเรือนจำโดยตรง ดังนี้

1. ส่วนควบคุมผู้ต้องขัง
2. ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง
3. ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขัง
4. ส่วนบริหารทั่วไป
5. ส่วนควบคุมผู้ต้องขังไปศาล

เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในเรือนจำแต่ละส่วนจะมีภารกิจของตนในการขับเคลื่อนให้งานเรือนจำสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาทัศนะของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการประสานความร่วมมือด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษธนบุรี ดังนั้นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในส่วนบริหารและส่วนควบคุมผู้ต้องขังไปศาล จึงมิใช่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภายในกำแพงเรือนจำอย่างแท้จริง อาทิเช่น เจ้าหน้าที่ส่วนบริหารก็จะทำงานทางด้านเอกสารและงานการเจ้าหน้าที่หรืองานยานยนต์ เป็นต้น ส่วนเจ้าหน้าที่ในส่วนควบคุมผู้ต้องขังไปศาลก็จะปฏิบัติหน้าที่ที่ศาลทั้ง 3 ศาล คือ ศาลอาญานบุรี ศาลแขวงธนบุรีและศาลจังหวัดตลิ่งชัน จะไม่ได้ปฏิบัติงานภายในกำแพงเรือนจำ ซึ่งควบคุมดูแลปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยตรง

1. ส่วนควบคุมผู้ต้องขัง รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผน และการควบคุมผู้ต้องขัง การรักษาการณ์บริเวณเรือนจำ ป้องกันการลักลอบนำสิ่งของต้องห้าม เข้า-ออกเรือนจำ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนควบคุมผู้ต้องขังประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ฝ่ายรักษาการณ์ วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับงานรักษาการณ์เรือนจำ การป้องกันการลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้า-ออกเรือนจำ ตลอดจนการควบคุม ดูแล เก็บรักษา และการใช้อาวุธปืนของเรือนจำ รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2 ฝ่ายควบคุมกลาง วางแผนและดำเนินการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบของเรือนจำ ตลอดจนแนะนำ อบรมเกี่ยวกับระเบียบวินัย และการปฏิบัติตนในเรือนจำแก่ผู้ต้องขัง พิจารณาเสนอความดีความชอบ และความเห็นเกี่ยวกับการเลื่อน-ลดชั้น การลงโทษทางวินัย คัดเลือกผู้ต้องขังออกทำงานนอกเรือนจำ การควบคุมผู้ต้องขังจ่ายกองนอกหรือออกรักษาตัวนอกเรือนจำ ควบคุม ดูแลระบบน้ำและไฟฟ้าของเรือนจำ รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.3 ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังแดน 1-6 ดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องขัง โดยแยกประเภท ดังนี้

- ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังแดน 1 ดำเนินการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย และปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามกฎระเบียบของเรือนจำ โดยรับผู้ต้องขังที่เด็ดขาดแล้วเป็นคดีทั่วไปที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแล้ว โทษไม่เกิน 3 ปี ส่วนมากเป็นผู้ต้องขังที่ได้รับการคัดเลือกออกทำงานนอกเรือนจำและงานสาธารณะ ตลอดจนเป็นแดนที่ต้องประกอบอาหารเพื่อเลี้ยงผู้ต้องขังทั้งเรือนจำ

- ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังแดน 2 หรือแดนความมั่นคงสูง ดำเนินการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย และปฏิบัติภารกิจประจำวันตามกฎระเบียบของเรือนจำ โดยรับผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดี เป็นคดีอาชญากรรมทุกประเภทที่ผ่านการจำแนกลักษณะแล้ว ที่มีของกลางมาก เช่น ยาบ้าตั้งแต่ 200 เม็ด ขึ้นไป และผู้ต้องขังรายสำคัญ ๆ ที่เป็นอันตรายต่อสังคม ตลอดจนผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการควบคุมขัง จะมาควบคุมขังที่แดน 2

- ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังแดน 3 ดำเนินการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย และปฏิบัติกิจประจำวันตามกฎระเบียบของเรือนจำ โดยรับผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดี เป็นคดีอาชญากรรมทุกประเภทที่ผ่านการจำแนกลักษณะแล้วที่มีของกลางน้อย โดยรับมาจากแดน 5

- ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังแดน 4 ดำเนินการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย และปฏิบัติภารกิจประจำวันตามกฎระเบียบของเรือนจำ โดยรับผู้ต้องขังที่ศาลพิพากษาตัดสินแล้ว หรือคดีเด็ดขาดแล้ว เป็นคดีเกี่ยวกับยาเสพติดทุกประเภท และคดีทั่วไปทุกคดี ผ่านการจำแนกลักษณะแล้ว และเป็นนักโทษเด็ดขาดที่ต้องโทษไม่เกิน 7 ปี โดยรับมาจากแดน 2, 3, และแดน 6

- ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังแดน 5 หรืออุทยานแห่งการเรียนรู้ ดำเนินการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบและปฏิบัติภารกิจประจำวันตามกฎระเบียบของเรือนจำ พร้อมกับการแรกรับผู้ต้องขังเข้าใหม่ โดยให้ผู้ต้องขังเข้าใหม่อยู่ในแดน 5 เป็นเวลาประมาณ 15 วัน แล้วจะแยกไปยังตามแดนต่าง ๆ ที่สามารถรองรับตามคดี คือ แดน 2, 3, 4, และแดน 6 อีกทั้งแดน 5 เป็นแดนที่มีศูนย์พัฒนาพฤตินิสัยที่มีภารกิจหลักในการให้ความรู้ เป็นสถานที่ศึกษาความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษาสายสามัญ สายอาชีวะ สายวิชาชีพ ชุมชนบำบัด อีกทั้งการอบรมพัฒนาจิตใจ ธรรมศึกษา จิตตภาวนา ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญที่ทางเรือนจำจัดขึ้นให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

- ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังแดน 6 ดำเนินการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย และปฏิบัติภารกิจประจำวันตามกฎระเบียบของเรือนจำ โดยรับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ผ่านการจำแนกลักษณะแล้ว จากแดน 5 ซึ่งเป็นคดีทั่วไปทุกคดี

สถานพยาบาล

การให้การบำบัดรักษาขั้นต้นแก่ผู้ต้องขัง ดูแล ควบคุม และดำเนินงานอนามัย อาชีวอนามัยสุขภาพเรือนจำ และสิ่งแวดล้อมในเรือนจำ ให้คำแนะนำแก่ผู้บริหารในการส่งผู้ต้องขังออกไปรักษาพยาบาลนอกเรือนจำ ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง

รับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุม ตรวจสอบ การจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การดำเนินงานด้านทัณฑปฏิบัติ การคุมประพฤติ การให้การศึกษา ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย 4 ฝ่าย ดังนี้

2.1 ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบหมายศาล การจัดทำทะเบียนประวัติ การเลื่อนชั้น การย้าย ผู้ต้องขังถึงแก่กรรม การปล่อยตัว การออกไปบริสุทธิ์ การลดวันต้องโทษจำคุก การขอพระราชทานอภัยโทษ การพักการลงโทษ และการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งผู้ต้องขังออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ รวมทั้งติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้เป็นไปตามหลักทัณฑวิทยา ในการกำหนดวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ตั้งแต่การแยกประเภท การสัมภาษณ์ประวัติ การเสนอข้อมูลให้คณะกรรมการจำแนก ฯ พิจารณาและปฏิบัติตามมติคณะกรรมการฯ ตลอดจนการติดตามประเมินผล รวมทั้งการจำแนกซ้ำ ดำเนินการด้านคุมประพฤติผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยคุมประพฤติ ทั้งการสืบเสาะ การสอดส่อง การสงเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข การเพิกถอนการคุมประพฤติ งานอาสาสมัคร คุมประพฤติ การเตรียมการก่อนปล่อยคุมประพฤติ ตลอดจนงานอื่นที่ส่งเสริม สนับสนุนงาน คุมประพฤติและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง จัดการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ สายวิชาชีพและธรรมศึกษา ตลอดจนการจัดอบรมหลักสูตรการเตรียมเข้าทำงาน การอบรมและพัฒนาจิตใจ การจัดกิจกรรม เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม ปลูกฝัง ปรับเปลี่ยนทัศนคติ จิตสำนึก ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม จัดกิจกรรมเสริมการศึกษา เช่น ห้องสมุด การจัดทำ

ไฮดรอปอนิกส์ การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2.4 ฝ่ายฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขัง วางแผนและดำเนินการฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขังตลอดจน การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ในด้านการฝึกอบรม การเตรียมความพร้อมด้านวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังใกล้จะพ้นโทษ (เหลือโทษไม่เกิน 6 เดือน) การจัดหา วัสดุดิบ การหาตลาดและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การบริหารเงินทุนผลประโยชน์ ควบคุม การใช้จ่ายงานพาหนะที่จัดซื้อด้วยเงินทุนฝึกอบรม คัดเลือกและควบคุมผู้ต้องขังออกทำงาน สาธารณะรวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขัง

รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผน และการดำเนินการจัดสวัสดิการ และให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขังในเรือนจำรวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย 4 ฝ่าย ดังนี้

3.1 ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง ดำเนินการเกี่ยวกับอาหารและการจัดเลี้ยงผู้ต้องขังการ รับฝากเงินผู้ต้องขัง การให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมญาติ การปรับปรุงระบบการเยี่ยมญาติ ตลอดจนการตรวจค้นของฝากจากญาติผู้ต้องขัง รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2 ฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายเครื่องอุปโภค บริโภคที่จำเป็นแก่ผู้ต้องขังและญาติผู้ต้องขัง ตลอดจนการขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชนในการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดนันทนาการ การช่วยเหลือและ ให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขังในเรือนจำ ตลอดจนการหาตลาดแรงงานให้กับผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้ว ขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนในการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง รวมทั้ง ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กรมราชทัณฑ์ มีนโยบายหลักสำคัญ 5 ประการ โดยเฉพาะประการที่ 5 ว่าด้วย เรื่องการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัย เพื่อให้การพัฒนาการและสำเร็จก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ เรือนจำพิเศษธนบุรีในฐานะส่วนราชการที่สังกัดกรมราชทัณฑ์ จึงได้ดำเนินการสร้างศูนย์พัฒนา พฤตินิสัยและอาคารแกลลอรี่ โดยใช้งบประมาณนอกระบบและงบประมาณแผ่นดิน แต่กรณี ดังกล่าวใช้งบประมาณนอกระบบมากกว่างบประมาณแผ่นดิน อันแสดงให้เห็นว่าเรือนจำพิเศษ ธนบุรี มุ่งมั่นในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูฯ ตามนโยบายกรมราชทัณฑ์

3. ศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย เรือนจำพิเศษธนบุรี

ศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย เรือนจำพิเศษธนบุรี ตั้งอยู่ภายในแดน 5 ส่วนควบคุมผู้ต้องขัง อยู่ภายในเรือนจำพิเศษธนบุรี เป็นอาคารคอนกรีตสองชั้น ภายในศูนย์ ฯ ประกอบไปด้วย ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง อาคารชั้นล่างมีห้องสมุด พร้อมปัญญา ห้องร่วมฤดี ทั้งห้องสมุดพร้อมปัญญาและห้องร่วมฤดีมีหนังสือมากมาย คอมพิวเตอร์เป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และผู้ต้องขังในการค้นคว้าหาความรู้ทั่วไป ลานอเนกประสงค์เป็นพื้นที่ส่วนด้านหลังชั้นล่าง ใช้เป็นที่เรียนหนังสือสายสามัญหลักสูตร กศน. และจัดกิจกรรมของผู้ต้องขัง ได้แก่ จัดอบรมลูกเสือผู้ต้องขัง ฝึกวิชาชีพตัดผมชาย โปรแกรม การแก้ไขต่าง ๆ ตามที่เรือนจำพิเศษธนบุรีมีนโยบายตลอดถึงตามที่กรมราชทัณฑ์มีคำสั่งให้ ดำเนินการ

นอกจากนั้น ยังมีฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซึ่งเป็นฝ่ายที่ต้องรับตัวผู้ต้องขังเข้ามาใหม่ ในแต่ละวันอยู่ชั้นล่างซีกขวามือของอาคารศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย

ส่วนชั้นบนอาคารศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย จะเป็นห้องเรียนจำนวน 4 ห้อง ใช้สำหรับสอน นักเรียนระดับ ปวช.-ปวส. มีคณาจารย์จากวิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชารามเข้ามาทำการสอน ในแต่ละวัน ระดับ ปวช. ประกอบไปด้วยวิชาการก่อสร้าง สาขางานก่อสร้าง, วิชาเครื่องกล สาขางานยานยนต์ และระดับ ปวส. ประกอบไปด้วย วิชาการก่อสร้าง สาขางานเทคนิค การควบคุมงานก่อสร้าง, วิชาอิเล็กทรอนิกส์ สาขางานระบบโทรคมนาคม

ห้องคอมพิวเตอร์แล็ป ก็เป็นห้องเรียนหนึ่งซึ่งอยู่ชั้นบนอาคารศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย เปิดสอนคอมพิวเตอร์ มีคอมพิวเตอร์จำนวน 21 เครื่อง วิทยากรเป็นอาจารย์จากวิทยาลัยชุมชน กรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์ โปรแกรมที่เปิดสอน ได้แก่ ไมโครซอฟเวิร์ด ไมโครซอฟเอ็กเซล ไมโครซอฟพาวเวอร์พ้อย

อาคารแกลอรี เป็นอาคารคอนกรีตสองชั้น ภายในอาคารประกอบไปด้วย ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ฝ่ายฝึกวิชาชีพ ชั้นล่างเป็นที่ฝึกสอนศิลปะและห้องแสดงผลงาน ศิลปะของผู้ต้องขัง ชั้นบน ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจเปิดเป็นห้องสอนดนตรีสากล ห้องชุมชนบำบัด และห้องพัฒนาจิตใจ

รูปแบบการดำเนินการของศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย

1. ด้านการศึกษาของผู้ต้องขัง ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอนในเรือนจำ โดยขอความร่วมมือติดต่อกับประสานงานกับภาครัฐและเอกชน

เป็นพันธมิตรเพื่อประโยชน์แก่ผู้ต้องขัง ได้แก่ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตบางขุนเทียน สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) วิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชราม สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรุงเทพมหานคร วิทยาลัยชุมชนกรุงเทพมหานคร (หลวงพ่อกวีศักดิ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มูลนิธิสมาคมนักเรียนสงัดกรุงเทพมหานคร ที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกับเรือนจำพิเศษธนบุรี ฯลฯ อันได้แก่กรณีดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดสอนระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.2 การศึกษาสายอาชีพ หลักสูตรระยะสั้น 16 ชั่วโมง และหลักสูตร 150 ชั่วโมง เช่น การประกอบและซ่อมคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เบื้องต้น ช่างตัดผมชาย เป็นต้น

1.3 การศึกษาสายวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เปิดสอนช่างซ่อมเครื่องยนต์ ช่างก่อสร้าง และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เปิดสอนช่างก่อสร้าง และช่างอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีวิทยากรผู้สอนจากวิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชราม เป็นผู้ดำเนินการสอน รวมทั้งจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการเรียน

1.4 ระดับอุดมศึกษา ภายในศูนย์พัฒนาพฤตินิสัยมีมุม มสธ. เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาในแต่ละแดน 1-6 พบปะพูดคุยแก้ปัญหาด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1.5 การศึกษาธรรมศึกษา ระดับนักรวมตรี นักรวมโท และนักรวมเอก ดำเนินการสอนโดย พระสงฆ์พระคุณเจ้าจากวัดราชโอรส

1.6 การศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ลูกเสือสามัญผู้ต้องขัง ประสานงานวิทยากรอาจารย์ต่าง ๆ จากโรงเรียนรอบ ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงเรือนจำพิเศษธนบุรี เช่น โรงเรียนวัดบางบอน โรงเรียนบ้านนายสี วิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชราม เจ้าหน้าที่จากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตบางขุนเทียน เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจนครบาลบางขุนเทียนและสถานีตำรวจนครบาลบางบอน เป็นต้น

2. ด้านพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนา อบรมศีลธรรมและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง นิมนต์พระมาเทศนา นำผู้นำศาสนาอิสลาม มิชชันนารีของคริสต์ศาสนา มาบรรยายและเผยแพร่ศาสนาให้กับผู้ต้องขัง ตามศาสนานั้น ๆ

3. การอบรมและฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำได้ประสานวิทยากรในอาชีพต่าง ๆ เข้ามาอบรมฝึกสอนให้กับผู้ต้องขังทุกคนเป็นหลักสูตรระยะสั้น ลงทุนน้อย เป็นอาชีพที่สังคมปัจจุบันต้องการ เช่น นวดแผนโบราณ ทำกรอบรูปวิทยาศาสตร์ ตัดสติ๊กเกอร์ ทำป้ายบ้านเลขที่บ้านโดยใช้หินทราย ช่างตัดผมชาย เป็นต้น

4. พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังออกกำลังกายทุกเวลาเช้า ซึ่งใช้เสียงเพลงประกอบทำเต้น (แอโรบิคแดนซ์)

5. ด้านจัดโปรแกรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เช่น โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศ โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดซ้ำ โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดวินัยเรือนจำ ชุมชนบำบัด

6. จัดทำโครงการคริมีนอน (Criminon) คำว่าคริมีนอน มาจากภาษาอังกฤษจากคำที่ว่า No Crime แปลว่าไม่มีอาชญากรรม เป็นโปรแกรมที่แก้ไขผู้กระทำความผิดต่าง ๆ เช่น โปรแกรมผู้กระทำความผิดวินัยในเรือนจำ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังรู้จักการสื่อสาร และมีสมาธิ โดยประสานไปยังสมาคมการสื่อสาร เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไม่ให้เกิดอาชญากรรม

7. จัดทำโครงการประกวดร้องเพลง (โครงการประกวดร้องเพลงเสียงทองพิเศษธนบุรี) ซึ่งจัดขึ้นทุกเดือน โดยให้ผู้ต้องขัง แขน 1-6 สมัครเข้ามาเพื่อแข่งขัน มีคณะกรรมการตัดสินที่ฝ่ายการศึกษาเชิญบุคคลภายนอกเข้ามาช่วยทำการตัดสิน เช่น คณะวงดนตรีเพื่อชีวิต วงคันไถ ฯลฯ เป็นการสร้างการสันถนาการในหมู่ผู้ต้องขังจะได้ผ่อนคลายความวิตกกังวล

8. จัดทำโครงการบวชเนกขัมมะ โดยนิมนต์พระมหาบัณฑิตจากวัดไทรงาม จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีความรู้ด้านสมาธิ เพื่อให้ผู้ต้องขังที่เป็นพุทธศาสนิกชน ได้รู้จักมีสติ สมาธิ รู้ดีรู้ชั่ว จิตใจจะได้โปร่งใส เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

9. จัดทำโครงการร้องเพลงประสานเสียง โดยประสานไปยังมูลนิธิพันธกิจเรือนจำคริสเตียนแห่งประเทศไทย เพื่อจัดหาวิทยากรมาฝึกให้ผู้ต้องขังร้องเพลงประสานเสียงและนำออกไปแสดงด้านนอกเรือนจำเพื่อให้สาธารณชนทั่วไปยอมรับและเข้าใจบทบาทของผู้ต้องขัง อันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ตารางที่ 2.1

ผลการดำเนินการที่ผ่านมา 1 ปี (1 พฤษภาคม 2549

ถึง 1 พฤษภาคม 2550)

ประเภท	จำนวนเข้า ศึกษา /อบรม	สำเร็จหลักสูตร	หมายเหตุ
การศึกษาผู้ต้องขังสายสามัญ			
1. ผู้ไม่รู้หนังสือ	36	36	
2. ประถมศึกษา	94	20	

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเภท	จำนวนเข้า ศึกษา / อบรม	สำเร็จหลักสูตร	หมายเหตุ
3. มัธยมศึกษาตอนต้น	490	200	
4. มัธยมศึกษาตอนปลาย	187	54	
5. อุดมศึกษา	12	-	
<u>สายสามัญอาชีพ</u>			
1. ช่างตัดผมชาย	61	37	
2. ช่างซ่อมและประกอบคอมพิวเตอร์	21	21	
3. คอมพิวเตอร์เบื้องต้น	79	49	
<u>สายวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ</u>			
1. ช่างก่อสร้าง	85	-	
2. ช่างซ่อมเครื่องยนต์	39	-	
<u>ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง</u>			
1. ช่างก่อสร้าง	19	8	
2. ช่างอิเล็กทรอนิกส์	32	2	
<u>ธรรมศึกษา</u>			
1. ธรรมศึกษาชั้นตรี	164	157	
2. ธรรมศึกษาชั้นโท	24	19	
3. ธรรมศึกษาชั้นเอก	10	8	
<u>พัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง</u>			
1. อบรมจิตตภาวนา	1,200	1,200	
2. ฟังเทศน์ประจำสัปดาห์	700	700	
3. อบรมศาสนาอิสลาม	140	140	
4. อบรมศาสนาคริสต์	150	150	

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเภท	จำนวนเข้า ศึกษา / อบรม	สำเร็จหลักสูตร	หมายเหตุ
<u>โครงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู</u>			
1. โครงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศ	30	30	
2. โครงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ	30	30	
3. โครงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดวินัย เรือนจำ	30	30	
4. โครงการชุมชนบำบัด	140	140	
5. โครงการคริมีนอน	20	16	
6. โครงการการละเล่นพื้นบ้านกระต๊ว แทงเสื่อ	70	70	
<u>อบรมผู้ต้องขังกักปล่อย</u>			
1. แนะนำจัดหาวิทยากร แนะนำแหล่งหา งาน	350	350	
2. อบรมให้ความรู้การดูแลรักษาสุขภาพ	2,500	2,500	
3. อบรมฟื้นฟูพัฒนาจิตใจ	3,500	3,500	

ที่มา: งานการศึกษา ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย เรือนจำพิเศษธนบุรี

งานการศึกษา ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ได้ดำเนินการเปิดการเรียนการสอน และอบรมให้กับผู้ต้องขังประจำปีการศึกษา 2549 ประกอบด้วยภาคการศึกษาที่ 1, 2 (เดือน พฤษภาคม ถึง เดือนกันยายน และเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนกุมภาพันธ์)

ตารางที่ 2.2
การใช้บริการห้องสมุด (ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2549
ถึง 1 ตุลาคม 2550)

เดือน	สมาชิกผู้เข้า ใช้ห้องสมุด	สมาชิกยืม หนังสือ	สมาชิกผู้เข้า ใช้ห้องโสต	เข้าชม ภาพยนตร์ C.D.	หมายเหตุ
ตุลาคม	2,147	770	1,628	215	
พฤศจิกายน	2,537	622	1,556	220	
ธันวาคม	1,574	117	1,105	230	
มกราคม	2,374	516	1,483	200	
กุมภาพันธ์	1,637	340	1,061	212	
มีนาคม	415	140	400	200	
เมษายน	620	155	477	180	
พฤษภาคม	60	5	38	100	
มิถุนายน	83	83	44	150	
กรกฎาคม	830	154	477	200	
สิงหาคม	478	65	376	150	
กันยายน	565	9	381	180	
รวม	13,320	3,041	8,036	2,237	

ที่มา: งานเสริมการศึกษา ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย เรือนจำพิเศษธนบุรี

งานเสริมการศึกษา ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ได้ดำเนินการในด้านการให้บริการเกี่ยวกับหนังสือ การฟังเพลง การชมภาพยนตร์ V.C.D. ฯลฯ

แผนภูมิที่ 2.2
ศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย เรือนจำพิเศษธนบุรี

ที่มา: ศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย เรือนจำพิเศษธนบุรี

ดังนั้นศูนย์พัฒนาพฤตินิสัยและอาคารแกลลอรี่จึงเป็นสถานที่สำหรับจัดการวางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไข ฟื้นฟู ให้แก่ผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี โดยดำเนินการในลักษณะให้การศึกษาและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง จัดการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และธรรมศึกษา ตลอดจนการจัดอบรมหลักสูตรการเตรียมเข้าทำงาน อบรมและพัฒนาจิตใจ การจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมปลูกฝัง ปรับเปลี่ยนทัศนคติ จิตสำนึก ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม จัดกิจกรรมเสริมการศึกษา เช่น ห้องสมุด จัดทำโสตทัศนอุปกรณ์ การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การฝึกวิชาชีพ การเตรียมความพร้อมด้านวิชาชีพให้ผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษ

ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นอีกฝ่ายหนึ่งที่ตั้งอยู่ภายในศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย ดำเนินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ตั้งแต่การแยกประเภทผู้ต้องขังเข้าใหม่ การสัมภาษณ์ ประวัติ การเสนอข้อมูลให้คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังพิจารณาและปฏิบัติตามมติคณะกรรมการจำแนก ฯ ตลอดจนถึงติดตามและประเมินผล รวมทั้งการจำแนกซ้ำ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย และอาคารแกลอรี อันประกอบไปด้วย ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และฝ่ายฝึกวิชาชีพ ขึ้นตรงต่อ ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง อันเป็นหนึ่งในห้าส่วนหัวใจหลักของเรือนจำพิเศษธนบุรี

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สารนิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระหว่างพิจารณาคดี ศึกษาเฉพาะกรณี เรือนจำกลางจังหวัดอุดรธานี” ของ ขนิษฐา ขาเมระนียะ (2542, บทคัดย่อ) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาขั้นตอนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ศึกษาปัญหาความต้องการ และทัศนคติของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ต่อการควบคุมของเจ้าหน้าที่เรือนจำ รวมถึงแสวงหาแนวทางในการสงเคราะห์ และปฏิบัติต่อการควบคุมของเจ้าหน้าที่เรือนจำ

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจากจำนวน 127 ตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 59.80 ซึ่งกลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีอายุเฉลี่ย 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 31 นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 97.60 สถานภาพการสมรสโสด คิดเป็นร้อยละ 42.50 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 52 มีอาชีพเป็นลูกจ้างเอกชนถึงร้อยละ 44.10 และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 4,000 บาท ร้อยละ 61.40 ภาวะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว เป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมดถึงร้อยละ 44.90 ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นผู้มีหนี้สินร้อยละ 74 เหตุผลที่กระทำผิด เนื่องจากสภาพแวดล้อม ร้อยละ 45.40 และมีประวัติการกระทำผิดถูกจับครั้งแรกมากที่สุดร้อยละ 89

ประเด็นการวิเคราะห์ คือ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีส่วนใหญ่ซึ่งถูกจับกุมครั้งแรก เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำ ในการปรับตัวเข้ากับเรือนจำ ในระยะแรกนั้น จะเข้าใจระเบียบและเคารพต่อ กฎ กติกาที่วางเอาไว้ แม้ว่าจะถูกขังร่วมกับนักโทษเด็ดขาดและ ผู้ต้องขังมีความต้องการในการรักษาพยาบาลเวลาเจ็บป่วย เรือนจำกลางอุดรธานี จะมี เรือนพยาบาลและแพทย์ เข้ามาดูแลผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีอยู่เสมอ นอกจากนี้แล้ว อยากรับการศึกษาต่อในสายสามัญ เพราะต้องการมีความรู้หลังจากได้รับการปล่อยตัว

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีต้องการที่จะทำกิจกรรมร่วมกันในตอนเช้า ออกกำลังกายและเล่นเกมส์สร้างความสามัคคีก่อนนอน และเรือนนอนในปัจจุบันมีความสะอาดเหมาะสม

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ร้อยละ 78.40 มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำ และข้อปฏิบัติของเรือนจำ แต่สิ่งที่ทุกคนต้องการ คือ การได้รับการปล่อยตัวออกไปสู่สังคมภายนอก มูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ รายได้ไม่พอเพียงในครอบครัว ทำให้เกิดความคิดชั่ววูบและกระทำผิด ความต้องการสำคัญหลังกลับเข้าสู่สังคมภายนอก คือ เงินทุนในการประกอบอาชีพ และต้องการได้รับคำปรึกษาจากนักสังคมสงเคราะห์ รวมถึงการยอมรับจากคนในสังคม

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานราชทัณฑ์ไทยในทศวรรษหน้า” ของ สุวาริ รวบทองศรี (2533, บทคัดย่อ) พบว่า

1. ด้านโครงสร้างและการบริหารงานโครงสร้างกรมราชทัณฑ์ จะไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากอยู่ภายใต้ข้อจำกัดทางการบริหารของระบบราชการ เช่น อำนาจหน้าที่ กฎหมาย ดังนั้น กรมราชทัณฑ์ควรสร้างภาพพจน์และบทบาทของกรมราชทัณฑ์ให้เด่นชัดขึ้นโดยเน้นให้งานราชทัณฑ์เป็นที่ยอมรับว่ามีประโยชน์ต่อสังคม และจำเป็นต้องมีในสังคม นอกจากนั้นควรเพิ่มกิจกรรมให้ผู้ต้องขังเข้าใจตัวเองและพัฒนาตัวเองมากขึ้น และควรเพิ่มนโยบายด้านติดต่อกับชุมชนมากขึ้น รวมทั้งประเด็นที่สำคัญ คือ การวางระบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และการจำแนกเรือนจำที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ระบบพักการลงโทษจะนำมาใช้มากที่สุด และมีการขยายงานและอัตราเจ้าหน้าที่เพิ่มมากขึ้น โดยปฏิบัติตามแนวทางของแผน 3 ปี

2. ด้านเป้าหมาย เป้าหมายของการปฏิบัติงานมีให้ผู้พ้นโทษหวนมากระทำผิดอีก โดยมีการอบรมและฝึกวิชาชีพที่เหมาะสม รวมทั้งในการสงเคราะห์อย่างจริงจัง ดังนั้นจึงควรมุ่งพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นคนดี ลดผู้กระทำผิด โดยเน้นการสงเคราะห์หลังปล่อยและการติดตามผล

3. ด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กิจกรรมทุกประเภทยังคงมีต่อไป และจะพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นโดยเน้นที่การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างยุติธรรม และมีมนุษยธรรมยิ่งขึ้น รวมทั้งจะมีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเชิงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นที่การบำบัดแก้ไขผู้ต้องขังด้วยการบริการเสริมสร้างด้วยการใช้สหวิทยาการ (Interdisciplinary) นอกจากนี้จะเพิ่มกิจกรรมการอบรมแก้ไขด้านกลุ่มบำบัดชุมชนบำบัด

4. ด้านบุคลากร บุคลากรของงานราชทัณฑ์จะมีบทบาทมากกว่าในปัจจุบัน โดยมีการกลั่นกรองอย่างเข้มงวดด้านคุณวุฒิ จะเป็นลักษณะสหวิชาชีพ โดยรู้ทั้งอาชญาวิทยา ทัณฑ์วิทยาและศาสตร์อื่น ๆ การพัฒนาตัวบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด โดยเน้นการฝึกอบรม

โดยเน้นการฝึกอบรม โดยเฉพาะให้เข้าใจถึงงานควบคุมผู้ต้องขังและจิตสำนึกด้านมนุษยธรรม ทั้งนี้ต้องพัฒนาขวัญและกำลังใจเป็นสำคัญ

5. ด้านการฝึกวิชาชีพ การฝึกวิชาชีพจะเป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน ในลักษณะงานอุตสาหกรรม โดยการประสานงานกับโรงงานเอกชนโดยตรง เนื่องจากขาดแคลน วัตถุประสงค์ รวมทั้งจะปรับเปลี่ยนไปตามสภาพท้องถิ่นที่เรือนจำ ทัดพลสถานตั้งอยู่นอกจากนั้น การฝึกวิชาชีพอิสระแก่ผู้ต้องขังจะเพิ่มมากขึ้น เพื่อวางแผนประกอบอาชีพแก่ผู้ที่พ้นโทษ ให้ได้ ประกอบอาชีพอิสระมีรายได้ของตนเอง

6. ด้านการประสานงานกับสถาบันสังคม การประสานงานเป็นหัวใจของระบบ ยุติธรรมทั้งในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรม คือ ทนาย ศาล ตำรวจ ราชทัณฑ์ การพัฒนาขึ้นโดยใช้ ระบบข้อมูล เป็นระบบเดียวกันโดยใช้คอมพิวเตอร์ นอกจากนั้นการประสานงานสภาพพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันการศึกษา สถาบันแรงงาน ฯลฯ รวมทั้งกิจกรรมร่วมกับ เอกชน มูลนิธิต่าง ๆ นับเป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาขึ้น

7. ด้านสิทธิผู้ต้องขัง สิทธิผู้ต้องขังจะยังคงเป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของ สหประชาชาติ ที่กรมราชทัณฑ์นำมาปฏิบัติ โดยร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ นอกจากนั้นจะมีการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับรู้ และเข้าใจสิทธิของตนเอง ตามกฎหมายมากขึ้น โดยการอบรมให้ความรู้อย่างเป็นทางการ

8. ด้านอาคารสถานที่ จะมีการปรับปรุงระบบควบคุมในเรือนจำที่มีความมั่นคง แข็งแรงสูงให้ทันสมัยขึ้น โดยไม่มีการสร้างเพิ่ม ลักษณะเรือนจำจะเปลี่ยนจากเรือนจำขนาดใหญ่ เป็นเรือนจำขนาดเล็ก ในขนาดความจุไม่เกิน 1,000-2,000 คน อยู่ในบริเวณใกล้ชุมชน เพื่อความสะดวก รวมทั้งอาคารจะมีการผสมผสานระหว่างความมั่นคงแข็งแรง และปรับ สภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อสุขภาพและจิตใจของผู้ต้องขังตามควร รวมทั้งจะมีการใช้ เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการควบคุมผู้ต้องขัง

9. ด้านงบประมาณ กรมราชทัณฑ์ควรพยายามแก้ไขระเบียบการใช้เงินบพิเศษให้มี สภาพคล่องมากที่สุด ผู้บริหารงานราชทัณฑ์ควรจะสามารถพัฒนาเงินได้ทุกประเภทให้นำมาใช้ ประโยชน์ในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องมีมาตรการควบคุมการใช้เงินอย่างรัดกุม กรมราชทัณฑ์ต้องพึ่งตัวเองด้านงบประมาณด้วยการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่อไปเป็นงานประจำ ในรูปธุรกิจมากขึ้น และจะมีการขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชนในบางโครงการ เนื่องจาก งบประมาณจากรัฐไม่เพียงพอ

อารีลักษณ์ สินธพพันธ์ (2531, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วย การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเรือนจำในประเทศไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสอดคล้องในการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย ตลอดจนศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการพัฒนางานราชทัณฑ์ให้สอดคล้องตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าว และจากการศึกษา พบว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทยมีความสอดคล้องตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำได้ คือ ปัญหาด้านงบประมาณและปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านอาคารสถานที่และปัญหาในด้านนโยบายของกรมราชทัณฑ์ แนวทางในการพัฒนางานราชทัณฑ์ให้สอดคล้องตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำนั้น พบว่า รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มขึ้น ด้านการพัฒนาเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้มีคุณภาพให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และด้านการปรับปรุงระบบการประเมินผลเรือนจำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งกรมราชทัณฑ์น่าจะทำได้ให้ความสนใจกับการพัฒนางานราชทัณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในส่วนที่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ โดยเฉพาะในเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและการพัฒนาอาคารสถานที่

พีระยุทธ์ หุຍะนันท์ (2545, บทคัดย่อ) ปัจจัยภูมิหลังทางสังคมและปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขังว่า มีความสัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้ต้องขังต้องทำงานที่ไม่มีลักษณะเป็นการทรมานให้หลายจำ ผู้ต้องขังควรที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง การประสานงานที่ดีทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานจะก่อให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติงานเพื่อรัฐและเอกชนในการจัดการสงเคราะห์ให้กับผู้ต้องขังและครอบครัว

จากการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดองค์กร การประสานงาน สถานที่ในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานที่ตรงกันว่าระบบงานล่าช้า ไม่เป็นเอกเทศ ไม่สนองต่อนโยบายหลักขององค์กร การประสานไม่มีคุณภาพทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน สถานที่คับแคบไม่เหมาะสมกับจำนวนผู้ต้องขัง และไม่สามารถจัดกิจกรรมนันทนาการได้ เจ้าหน้าที่ไม่มีส่วนร่วมในการทำงาน ไม่มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานและที่สำคัญ คือ ขาดงบประมาณบุคลากรและขาดเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์สำนักงานที่เหมาะสม

สุรัตน์ จับใจ (2523, น. 72) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการให้บริหารสงเคราะห์บุคคลผู้ต้องโทษ เรือนจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การสงเคราะห์บุคคลผู้ต้องโทษก็เป็นวิธีการหนึ่งในการอบรมเพื่อฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิดให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกลับตนเป็นคนดี ซึ่งจะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระหว่างการควบคุมไว้ในเรือนจำ ซึ่งผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิธีการและแนวทางให้บริหารสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปรุงแต่งพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี

พูนไท มีสตัย (2542, น. 64-66) จากการศึกษาวิจัยถึงความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ต้องขังร้อยละ 93.6 มีความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพโดยวิชาชีพที่ผู้ต้องขังมีความต้องการฝึกอบรมมากที่สุด คือ ช่างเฟอร์นิเจอร์ไม้ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการฝึกวิชาชีพ มีปัญหาเกี่ยวกับความแออัดของสถานที่ ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนครูฝึกสอน และเครื่องมือในการฝึกวิชาชีพไม่เพียงพอ และวิชาชีพที่ฝึกสอนไม่ตรงกับตลาดแรงงาน

นอกจากนี้ ยังพบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง และระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง ส่วนภูมิลำเนาไม่มีผลต่อความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง และพบว่าสถานภาพการสมรส มีผลต่อการฝึกอบรมวิชาชีพ อันมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ 0.05

นิमित บุตรทิพย์ (2544, น. 75-80) ได้ศึกษาความต้องการศึกษาของผู้ต้องขังเรือนจำอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า ผู้ต้องขังมีความต้องการมากในเรื่อง การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาแบบชั้นเรียน และมีปัญหาในเรื่องขาดแคลนครูผู้สอน และต้องการให้มีการเรียนการสอนครึ่งวัน อีกครึ่งวันทำงาน และต้องการฝึกทักษะอาชีพขณะต้องโทษในเรือนจำ โดยให้เพิ่มสาขาให้มากขึ้น เนื่องจากเรือนจำยังจัดการฝึกวิชาชีพไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง และควรเป็นอาชีพที่เมื่อพ้นโทษไปแล้วสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ทั้งนี้ควรจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือให้เพียงพอกับผู้เรียนและมีความทันสมัย ส่วนห้องสมุดควรจัดหาหนังสือให้มีหลาย ๆ ประเภท มีหนังสือพิมพ์ หนังสือเกี่ยวกับกฎหมาย แนะนำอาชีพ ควรเพิ่มเวลาทำการห้องสมุดให้มากขึ้น โดยเฉพาะเพิ่มเวลาทำการในวันหยุดราชการ

ในด้านกิจกรรมการกีฬา พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการเวลาและโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาให้มากขึ้น อีกทั้งต้องการให้มีกิจกรรมเสียงตามสายอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เพื่อเป็นการให้ความรู้และผ่อนคลายความเครียด

อาทิศย์ โพนทอง (2535, น. 128) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษากิจกรรม เพื่อการพัฒนาผู้ต้องขังตามแผนงานอบรมฟื้นฟูผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์ เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ ประเภทและปัญหาของกิจกรรมที่จัดในเรือนจำและทัณฑสถาน ผลการวิจัย พบว่า

1. เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องขัง ในแนวเดียวกัน ตามระเบียบข้อบังคับจะเอื้ออำนวย แต่มีจำนวนครั้ง จำนวนกลุ่ม และจำนวนผู้ต้องขังเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกัน

2. ผู้บริหารเรือนจำส่วนกลางและผู้บริหารเรือนจำส่วนภูมิภาค มีความคิดเห็นต่อ ปัญหาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาตามแผนการอบรมแก้ไขและฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขัง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านบุคลากรผู้ให้การศึกษาสายสามัญและ ด้านความพร้อมของเครื่องมือในการส่งเสริมและพัฒนาการฝึกวิชาชีพ ซึ่งความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผู้บริหารเรือนจำขนาดเล็กและผู้บริหารเรือนจำขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นต่อปัญหา การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาตามแผนการอบรมแก้ไข และฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ด้านงบประมาณและค่าตอบแทนในการให้การศึกษา สายอาชีพ ด้านปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในกิจกรรมอบรมก่อนปล่อยตัวจากเรือนจำ กิจกรรมฝึกทักษะทางวิชาชีพ และกิจกรรมส่งเสริมการส่งผู้ต้องขังออกปลูกสวนป่า ด้านสถานที่ ของเรือนจำในกิจกรรมส่งนักโทษออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ด้านความรู้ความสามารถของ เจ้าหน้าที่ ความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ การให้ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่อื่น และโอกาสหาความรู้ เพื่อเพิ่มเติมในกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการฝึกวิชาชีพ ซึ่งความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอบแนวคิดในการศึกษา